

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 67 (33).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 6. aprillil 1927. a. kell 17.

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **J. Hünerson**, sõjaminister **N. Reek**, töö-hoolekandeminister **J. Masing**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, haridusminister **J. Lattik**, välisminister **F. Akel**, rahaminister **L. Sepp**.

Päevakord:

1. Riigiteenijate haiguskindlustusseadus — III lugemisel.

2. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

3. Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Riigi arvetes summade ümarakstegevise seaduse § 4-da muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Vene Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude rekvisitsioonide tasumise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

8. Tallinna Raekoja platsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

9. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

11. Üüriseaduse muutmise ja osalise kaotamise seadus — üüriseaduse komisjoni ettepanek.

12. Põllumajapidamiste metsaga varustamise seadus — I lugemisel.

13. Palga alammäära seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

14. Uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

15. Eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.—

16. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolöri aruande kohta o.-ü. „Revalise“ asjas.

17. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

18. Lindudekodu asutamise seadus Kuresaare linna piiris asuvas „Väikeses lahes“ — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakorra kohta muudatus-ettepanekuid ei tehta, loen päevakorra vastuvõetaks. Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

1. Teadaandmine komisjoni antud seaduseelnõude kohta. Sekretär **O. Liigand**: Riigikogu juhatus poolt on antud:

1. Eesti panga põhikiri — rahaseaduste erikomisjoni.

2. Rahaseadus — rahaseaduste erikomisjon.

3. Riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seadus — rahaseaduste erikomisjoni.

4. Rahvasteliidu poolt soovitatud välislaenu seadus — rahaseaduste erikomisjoni.

2. Riigiteenijate haiguskindlustusseadus — III lugemisel. Sotsiaalkomisjoni aruandja komisjoni esimees **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse

vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § 1.

Riigiteenijate haiguskindlustusseadus.

§ 1. Haiguskindlustuse all mõistetakse käesoleva seaduse alusel riigiteenijatele ja nende perekonnaliikmetele antavat arsti- ja sünnitusabi ning ühekordset toetusraha.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 2. Käesoleva seaduse järgi loetakse riigiteenijateks isikud, kes teenivad riigiasutustes või ettevõtetes niisugustel kohtadel, mille tasu normeeritakse kuu viisi või pikema ajajärgu alusel ja kes saavad sellejuures teenistustasu riigi eelarves määratud krediitidest.

Käesoleva seaduse alla ei kuulu riigiteenijad, kelle teenistuskohd on väljaspool vabariigi piire.

A. Toomel (põl): Kordan oma teisel lugemisel tehtud ettepanekut § 2. kohta. Panen ette, § 2 vastu võtta järgmiselt: „Käesoleva seaduse alla kuuluvad riigiteenistuse seaduse („R. T.“ nr. 149 — 1924. a.) § 1. ettenähtud riigiteenijad.“

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tamm**: Ehk küll rkl. Toomel'i ettepanek kooskõlas on riigiteenistuse seaduse §§ 1. ja 23-ga, ei saa ma komisjoni nimel sellega ühineda, sest käesoleva seaduseelnõu arutamise puhul komisjonis ei ole seda küsimust kaalutud.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Toomel'ilt on järgmine ettepanek: „Panen ette, § 2 vastu võtta järgmiselt: Käesoleva seaduse alla kuuluvad riigiteenistuse seaduse („R. T.“ nr. 149 — 1924. a.) § 1. ettenähtud riigiteenijad“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Ära lugegeda?) (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 19 häält, vastu 26 häält, seega on rkl. Toomel'i ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 2 II lugemisel vastuvõetud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 3. Perekonnaliikmeks (§ 1) käesoleva seaduse järgi loetakse: 1) abikaasa, kusjuures mees ainult sel juhtumisel, kui tema töövõimetus on, oma naise poolt üleval peetakse ja ei oma muud ülalpidamiseallikat;

2) abielus, väljaspool abielu sündinud ja adopteeritud lapsed, samuti ka abikaasa eelmistest abieludest ja väljaspool abielu sündinud kui ka adopteeritud lapsed kuni kaheksateistkümne aasta vanuseni, töövõimetus aga vanuse peale vaatamata;

3) töövõimetus vanemad ja viimaste vanemad, kui nad riigiteenija enda poolt üleval peetakse ja ei oma muud ülalpidamise allikat;

4) vennad ja õed, kui nad vaesedlapsed on ja kui nad riigiteenija ülevalpidamisel, kuni

kaheksateistkümne aasta vanuseni, töövõimetus aga vanuse peale vaatamata.

Töövõimetus tõestatakse ametliku arsti tunnistusega, kahtluse korral arstlike komisjonide kaudu (§ 6).

Perekonnaliikmed, kes õigustatud on haiguskindlustust saama mõne teise eriseaduse alusel, ei kuulu käesoleva seaduse alla.

A. Toomel (põl): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kordan oma teisel lugemisel selle paragrahvi kohta tehtud ettepanekut:

„Panen ette, § 3. p. p. 2, 3 ja 4 vastu võtta järgmiselt: p. 2. Abielus, väljaspool abielu sündinud ja adopteeritud lapsed kuuteistkümne aasta vanuseni; töövõimetus aga vanuse peale vaatamata;

p. 3. töövõimetus vanemad, kui nad riigiteenija enda poolt üleval peetakse ja ei oma muud ülalpidamiseallikat;

p. 4. — kustutada.“

Selle paragrahvi sissejubatav osa kui ka kaks viimast lõiget jääksid endiseks.

Ühtlasi paluksin oma ettepaneku punktid 2, 3 ja 4 hääletada eraldi.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Toomel'ilt on ettepanek, p. p. 2, 3 ja 4 hääletada eraldi. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tamm**: Komisjoni nimel ei ühine ma ettepanekuga.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb rkl. Toomel'i ettepanek p. 2. kohta, mis kõlab järgmiselt: „p. 2. Abielus, väljaspool abielu sündinud ja adopteeritud lapsed kuuteistkümne aasta vanuseni; töövõimetus aga vanuse peale vaatamata“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 17 häält, vastu 28 häält, seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek p. 3. kohta, mis kõlab järgmiselt: „p. 3. töövõimetus vanemad, kui nad riigiteenija enda poolt üleval peetakse ja ei oma muud ülalpidamiseallikat“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, p. 4. kustutada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 3. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 vastu võetud.

Aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 4—7.

§ 4. Haiguskindlustust saavad riigiteenijad ja nende perekonnaliikmed sellelt riigiasutuselt või -ettevõttelt, kelle teenistuses riigiteenijad seisavad.

Märkus. Vabariigi Valitsusel on õigus arstiabiandmist koondada tervishoiu peavalitsuse kätte.

§ 5. Käesoleva seaduse põhjal haiguskindlustuse asjas riigiasutustesse antavad paberid, sõlmitavad lepingud, esitatavad arved, samuti ka asutustest väljaantavad tõendused ja tunnistused on tempelmaksust vabad.

§ 6. Käesolevas seaduses nimetatud arstlike komisjonide ülesandeid täidavad, kui-võrt need ülesanded eriseaduste, seadluste või määrustega ei ole pandud muude eriorganite peale, riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduses ettenähtud pensioni komisjonid, millest aga neil juhtumistel osa ei võta linna- ja maavalitsuste hoolekandeosakondade esitajad.

Komisjonide liikmed saavad oma ülesannete täitmise eest tasu töö-hoolekandeministri poolt kindlaksmääratud alustel.

§ 7. Arstiabi antakse järgmisel kujul:

1) esimest abi õnnetusjuhtumiste ja äkiliste haiguste korral;

2) ambulatoorilist abi;

3) kodus ravitsemist;

4) ravitsemist haigemajas ja arstimis-asutustes täieliku ülespidamisega ja

5) arsti- ning ämmaemandaabi enne sünnitamist, sünnitamise ajal ja peale sünnitamist.

Kui haige seisukord nõuab haige viimist ravitsusasutusse, arsti juurde või muusse ravitsuskohta ja selleks otstarbeks on tarvitatud liikumisabinõusid, tasub ametiasutus poole sõidukuludest, õnnetusjuhtumiste ja äkiliste haiguste, samuti ka teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haiguste, haavade või vigastuste korral kõik tegelikud sõidukulud, kui sõidu tarvilikkuse kohta on esitatud ravitseva arsti tõendus.

Sõidukulud arvatakse järgmistel alustel: raudteel odavama sõiduklassi ja laeval 2. klassi tariifi järgi, teistel liikumisabinõudel kohaliku maksva tariifi järgi, hobustega maanteed mööda ühe postibobuse tariifi järgi.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 8. Paragrahv 7. ettenähtud arstiabi antakse riigiteenijatele ja nende perekondadele tasuta, välja arvatud selles paragrahvis p.p. 2. ja 3. tähendatud arstiabi, mille kuludest kakskümmend protsenti riigiteenija enda kanda jääb.

Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haiguste, haavade või vigastuste puhul jäävad arstiabikulud täiesti

riigi kanda, samuti ka juhtumistel, kus riigiteenija või tema perekond tarvitab arstiabi saamiseks ametiasutuse enese või tervishoiu peavalitsuse poolt sisseseatud või üüritud ambulatooriumi või selleks ametiseseatud kindlalgalist arsti.

B. Eilman (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt võtta § 8 järgmiselt: „§ 8. Paragrahv 7. ettenähtud arstiabi antakse riigiteenijatele ja nende perekondadele tasuta“.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tamm**: Ma ei ühine selle ettepanekuga.

Juhataja **R. Penno**: Asun rkl. Eilman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, vastu 32 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 8. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 8. vastu võetud.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 9. Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haiguste, haavade või vigastuste puhul antakse riigiteenijatele arstirohud, sidumisabinõud ja teised arstimisvahendid, seal hulgas ka need, mis määratud on alaliste kehaliste puuduste kõrvaldamiseks, tasuta. Kõigil teistel juhtumistel jääb arstirohtude, sidumisabinõude ja muude arstimisvahendite kuludest kakskümmend protsenti riigiteenija enda kanda, välja arvatud rohud ja sidumisabinõud, mis välja antud arstiseaduse § 359. (Sead. k. XIII k. 1913. a. väljaanne) põhjal asutatud apteekidest ning arstimise puhul ravitsusasutustes.

B. Eilman (stp): Panen ette, võtta § 9. järgmiselt: „§ 9. Ühes arstiabiga antakse arsti ettekirjutuse järgi tasuta:

1) arstirohud ja

2) sidumisabinõud.

Muid arstimisvahendeid, eriti neid, mis määratud on alaliste kehaliste puuduste kõrvaldamiseks, antakse riigi kulul teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haiguste, haavade või vigastuste puhul“.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tamm**: Mina ei ühine ettepanekuga.

Juhataja **R. Penno**: Asun rkl. Eilman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 9. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 9. vastu võetud.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 10. Ravitseva arsti ettekirjutusel patenteeritud arstirohtude tarvitamise, kiirtega läbivaatamise ja arstimise, elektriseerimise, masseerimise ning laboratooriumi analüüsi kulud tasub vastav asutus töö-koolekandeministri poolt kokkuleppel rahaministriga antud määrustega maksmapandud tasunormide alusel.

Käesolevas paragrahvis ettenähtud arstiabi ja arstirohtude eeltähendatud viisil normeeritud kuludest jääb kakskümmend protsenti riigiteenija enda kanda, välja arvatud laboratooriumi analüüsi kulud, mis riigiteenijatele täielikult tasutakse.

A. Toomel (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Kordan II lugemisel minu poolt selle paragrahvi kohta tehtud ettepanekut: „Panen ette, § 10. viimases lõikes kustutada sõnad: „Välja arvatud laboratooriumi analüüsi (variant: ja kiirtega läbivaatamise) kulud, mis riigiteenijatele täielikult tasutakse“.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Toomel'ilt on ettepanek, mis ta ette kandis. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tamm**: Ma ei ühine ettepanekuga.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb rkl. Toomel'i ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 13 häält, vastu 35 häält, seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 10. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 10. vastu võetud.

Aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 11—17.

§ 11. Arstiabi ja arstirohte riigiteenijatele antakse — välja arvatud §§ 14. ja 16. nimetatud juhtumistel — järgmiselt:

1) haiguse korral, mis ametikohuste täitmist ei takista, nii kaua kui haige riigiteenistuses seisab;

2) haiguse korral, mis ametikohuste täitmist takistab, selle peale vaatamata, kas haigus ambulatooriumis, haigemajas ehk kodus ar-

stimist nõuab, kuni tervekssaamiseni, kuid mitte kauem, kui kakskümmendkuus nädalat järgimööda haigeksjäämise päevast alates ja ühtlasi mitte üle kolme kuu teenistusest vabastamise päevast arvates; korduvatel haigeksjäämistel teenistuses olles ühtekokku mitte kauem kui kolmkümmend nädalat kalendriaastas.

§ 12. Arstiabi ja arstirohte riigiteenijate perekonnaliikmetele antakse, välja arvatud § 14. ettenähtud juhtumistel — järgmiselt: 1) ambulatoorilist ja kodus arstimist senikaua kui perekonnatoitja riigiteenistuses seisab; 2) arstimisasutuses ravitsemist ühes täieliku haige ülespidamisega kuni tervekssaamiseni, kuid mitte kauem, kui kolmeteistkümmend nädalat järgimööda, haigeksjäämise päevast alates, ja ühtlasi mitte üle ühe kuu perekonnatoitja teenistusest vabastamise päevast arvates; korduvatel haigeksjäämistel perekonnatoitja teenistuses olles ühtekokku mitte kauem kui kakskümmend nädalat kalendriaastas.

§ 13. Kui arst vajalikuks leiab, võivad rinnalaste viibimisel haigemajades emad olla nende juures või ümberpöörduvalt, mil puhul tasuta ülespidamist haige kõrval ka haige juures viibijale antakse.

§ 14. Ägedate hakkavate haiguste ja hakkavuse staadiumis tiisikuse arstimine kestab peale §§ 11. ja 12. ettenähtud tähtaegade möödumist senikaua, kui arst haigust enam hakkavaks ei pea.

§ 15. Haiguse ajal, mis ametikohuste täitmist takistab, saavad riigiteenijad rahatasu edasi riigiteenistuse seaduse § 29. ettenähtud määral ja kestvusel ning kasutavad edasi natuuras antavat tasu.

Haiguse ajal reserviarvatud ehk parandamata haiguse pärast teenistusest vabastatud riigiteenijad saavad teenistustasu edasi riigiteenistuse seaduse §§ 17. ja 22. ettenähtud alustel.

§ 16. Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haiguste, haavade või vigastuste pärast teenistusest vabastamise puhul antakse riigiteenijatele arstiabi ühes arstirohtudega ja teenistustasu (§ 15) kuni tervekssaamiseni või riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seaduse põhjal määratud pensioni väljamaksmise alguseni, kusjuures pensioni selle aja eest, mil käesolevas paragrahvis ettenähtud palk maksetakse, ei anta. Teenistuskohuste täitmisel saadud haavad, vigastused ja haigused tõestatakse ametikoha kirjaliku tunnistusega.

§ 17. Arstiabi, arstirohte ja teenistustasu haiguse ajal peale teenistusest lahkumist ei anta riigiteenijatele, kui riigiteenija teenistusest vabastatakse:

- 1) erateenistuse pidamise pärast, mis riigiteenistuse seaduse järgi lubatud ei ole;
- 2) Eesti kodakondsusest lahkumise tõttu;
- 3) distsiplinaar korras, või
- 4) seadusejõusse astunud kohtuotsuse järgi.

E. Pesur (tp): Mina palusin § 17-da kohta sõna.

Juhataja R. Penno: Teate küll, kuidas kodukord ette näeb, millal sõna küsida.

E. Pesur (tp): Küsisin sõna juba siis, kui paragrahvi ettelugemine lõppes.

Aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 18 ja 19.

§ 18. Riigi naisteenijad saavad sünnitamise puhul teenistustasu täiel määral edasi kogu töölt puudumise aja eest, kuid mitte üle kümne nädala, millest vähemalt kuus nädalat peab langema aja peale pärast sünnitamist.

§ 19. Riigiasutused ja -ettevõtted ei tohi naisteenijaid teenistusse kobustada kuue nädala jooksul peale sünnitamist.

Naisteenijal on õigus:

- 1) töölt lahkuda eeldusel, et ta vististi nelja nädala jooksul sünnitab ja
- 2) kui ta last ise tegelikult imetab, kahe- teistkümmene nädala kestel sünnitamise päevast arvates tööajal puududa teenistusest igapäev kahe tunni jooksul lapse imetamiseks.

Aruandja **K. Tamm** (loeb):

§ 20. Ühekordist toetusraha antakse:

1) riigi naisteenija või riigiteenija naise sünnitamise puhul Mk. 15.000.— suuruses iga elusaltsündinud lapse pealt;

2) riigiteenija enda ehk tema perekonna- liikme surma korral (matuseraha) mk. 10.000.— suuruses.

Ühekordne toetus surma korral (matuseraha) maksetakse isikutele või asutusele, kes surnu matmiskulud kannab.

On naine ja mees mõlemad riigiteenistuses, maksetakse toetust naise teenistuskoha järgi.

A. Toomel (põl): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Panen ette, § 20. pp. 1. ja 2. vastu võtta redaktsioonis, nagu sotsiaalkomisjoni poolt esitatud, nimelt p. 1. „Riigi naisteenija või riigiteenija naise sünnitamise puhul 10.000.— (variant 5.000.—) väärtkindla marga suuruses iga elusaltsündinud lapse pealt;“ (A. Schulbach, tõer: Kuidas siis variandiga saab vastu võtta?) „P. 2.

Riigiteenija enda ehk tema perekonnaliikme surma korral (matuseraha) 10.000.— (variant 5.000.—) väärtkindla marga suuruses.“

§ 20. esimene rida kui ka kaks viimast lõiget jääksid endiseks.

Juhataja R. Penno: Sõna on rkl. Tammel.

K. Tamm (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eile toonitati siin mitmel puhul, et Vene ajal riigiametnikud olla saanud arstiabi. See ei vasta tõele. Riigiametnikud — dolshnostnõe litsa või tshinovnikud — arstiabi ei saanud ja Vene riigiteenistuse seadus (V. s. k. III köide) arstiabiandmist ametnikkudele ette ei näinud, vaid iga ametnik pidi ennast ja oma perekonda oma kulul arstida laskma. Olen ise, nagu Riigikogu juhatus liige härra Juhkamgi, paarikümne aasta ümber Vene riigi ametnik olnud, aga kumbki meist ei ole kopikatki arstiabi saanud. (Vahelhüüe paremalt poolt: Ei olnud haige.) See paragrahv laiendab suuresti toetusi, mis seni riigiteenijatele makseti, näiteks sünnitamise puhul. Seni makseti ainult siis sünnitamise puhul toetust, kui riigiteenija naisel laps sündis, nüüd tahetakse maksta ka siis, kui naisteenijal laps sünnib. Ennemalt makseti sünnitamise korral, selle peale vaatamata, mitu last riigiteenija naine korraga sünnitas, nüüd tahetakse iga elusaltsündinud lapse pealt eriti maksta. (J. Tõnisson, rhv: See hädaoht ei ole suur!) Riigikogu liige härra Tõnisson, see peaks Teil ka veel teada olema, et sel ajal, kui meie koolis käisime, oli üks kuulus advokaat Tartus, kellel perekonnas ainult kaksikud ja kolmikud sündisid. (J. Tõnisson, rhv: Kui neid sünniks, ega see meie rahvaarvule kahjulik poleks.)

Siis edasi, seni makseti $\frac{1}{4}$ kuu palgast, seega mõnele kõigest 1000 marka, kuna meil oli ametnikke 4.000 mk. kuupalgaga, seega saaks edaspidi see, kes seni sai 1000 marka, viisteistkorda rohkem, kuna see, kelle palk on 15.000 marka kuus, sai ennem $\frac{1}{4}$ 15.000 margast, kuna aga nüüd ta hakkab saama 15.000 mk. või 4 korda rohkem kui seni.

Preemiade maksmine riigiteenijatele elusate laste sünnitamise puhul, misjuures kahjuks ei ole ette nähtud minimaal aeg, mille jooksul lapsed elus peavad olema, on valit- suse eelnõus põhjendatud muuseas vajadusega, meie riigi väikest rahvaarvu tõsta. Niisuguste preemiade maksmise otstarbet seletas sotsiaalkomisjonis seaduse selleaegne aruandja — rkl. Leopold Johanson, sotsialistliku rühma liider sellega, et lapsed saavad kõige pa-

rema kasvatuse just riigiteenijate perekondades, ja et just sellepärast on preemiade maksmine eeskätt riigiteenijatele täiesti õigustatud. Nimetatud väide ei ole õige, sest nii meil kui mujal kultuurriikides on konstateeritud, et tõuervendamise mõttes mängivad just maaelanikkude järeletulijad, seega siis popside, asunikude ja põliste taluperemeeste lapsed kõige tähtsamat osa. Nagu mulle ustavalt poolt seletatud on, ei puudu meil Riigikogus ka rühmade liiderite hulgas popside pojad. Nii siis ametnikkude erilist toetamist sünnitamise puhul ei saa põhjendada 1) ei sellega, et see meil riiklikus mõttes kõige väärtuslikum rahvakiht oleks, 2) ei ka sellega, et see kiht meil kõige viletsamates majanduslikkudes oludes oleks. Vastupidi teame meie, et meil popside, päevatöölise, kehvade asunikude ja väikeste käsitöölise hulgas palju kodanikke on, kes meil majanduslikult palju vähem kindlustatud on, kui riigiteenijad, kuid neile ei tule kuskilt toetust perekonna juurdekasvu puhul. Küll aga teame meie, et nende sigivus, nagu näiteks Saaremaa popsidel, võrdlemisi suur on, ometi kasvatavad nad täiest omal jõul omad lapsed üles ja ei pretendeeri kuskilt abi peale oma laste üleskasvatamiseks, küll aga pretendeerivad nad selle peale, et neid ei koormataks riigimaksudega niisuguste kaaskodanikkude laste kasvatamiseks, kes paremates tingimustes elavad, kui nemad ise. Peaksime eeskätt selle eest hoolitsema, milleks seadus riiki riigiteenijate suhtes kohustab, ja see on palga maksmine ja arstiabiandmine. Ainult siis, kui riik neid kohustusi korralikult on täitnud, võiks mõelda soodustuste peale, mida ametnikkudele veel võiks pakkuda rahva kandjõu kohaselt. Leiduks ju palju juhtumisi, kus riigiteenijaid riigikassa arvel röömustada võiks, nagu näiteks eeskätt abiellumise puhul, sest harilikult on siis vaja sisseseedet ja ühteist muretseda, ja see nõuab väga palju kulu. Siis võiks veel toetust anda ametijuubeli puhul, sest ma loodan, et meil ka edaspidi riigiametnikud kauemat aega riigiteenistuses püsivad. Rkl. Eilman tähendas komisjonis, et raudteel on ametnikke, kes 50—60 aastat teeninud, ja sarnaseid juhtumisi võib ka edaspidi ette tulla. Kui meie majanduslik jõud kannab preemiatmaksmist rahva sigivuse otsustabel, ja kui seda teha tahetakse, siis tuleks küll rahva sigivust kõigis rahvakihtides ühetasaselt soodustada. Selle küsimuse lahendamisel võiksid meil kaalumisele tulla Prantsusmaa ja Itaalia kavatsused ja sammud, ütleme muuseas ka vanapoistemaks. Sel alal võiksid meil kaalumisele tulla seadused, mis Rooma keiser Augustus maksuma pani. Vastava Rooma keisri Augustuse seaduse

järgi loeti normaalseks perekonnaarvuks Roomas 3 last, Itaalias 4 last ja provintssides — Gallias —, Britannias, Hispaanias, Afrikas jne. 5 last. Laste pealt, kes perekonnas üle nimetatud arvu sündisid, makseti preemiaid. Nii et kõige õigem seisukoht oleks vast see, et seda seadust mitte vastu võtta, aga et teatavaid parandusi toob rkl. Toomel'i poolt esitatud ettepanek, siis soovitaksin ka mina rkl. Toomel'i parandus vastu võtta.

O. Gustavson (stp): Ma ei mõtle sisuliselt vaidlema hakata ettepanekutegegijaga ja selle põhjendajaga härra Tammeaga. Ma tahaksin vaid tähelepanu juhtida sellele, kui võrt lihtsaks härrad põllumehed ja koonduserühma liikmed teatud küsimused teevad. Terve käesolev seadus on esitatud valitsuse poolt, kus täielik ülekaal ja enamus põllumeeste kogudel ja koondusel, tähendab vastutus selle seadusega langeks täies ulatuses nimetatud kahe rühma peale. Nüüd aga tulevad härrad Tonkman ja Toomel põllumeeste rühmast ja teevad teatud ettepanekud, koondusemehed Fuks ja Kornell hääletavad ettepaneku poolt, ja nii ettepanekutegegijad kui ka selle poolt hääletajad arvavad: nüüd on kõik korras, valitsus on seaduse esitanud, Riigikogu on selle vastu võtnud, aga vastutus selle eest langeb opositsiooni rühmade peale. See on ju nii naeruväärt naiivne talitamisviis, et öieti keegi end sarnasest läbipaistvast manöövrast eksitada ei lase.

Ma toon illustreerimiseks konkreetse näite: Ei keegi muu kui härra töö-boolekandeminister Masing tegi ettepaneku, määrata toetuseks sündimise korral 15.000 mk. ja surma korral matuseraha 10.000 marka. Niipalju kui mul ajalehtede kaudu tuttav, on härra Masing põllumeeste rühma manuliste esitaja. (A. Jürman, põl: Ta on täiesti.) Ma olin seni arvamisel, et majaomanikkude esitajad on põllumeeste manulised. Nüüd tuleb põllumeeste kogude Riigikogu rühma liige ja teeb kontraettepaneku valitsuse ettepanekule: Masing'i ettepanek tuleb tagasi lükata. Terve see talitus tuletab meelde jaanalindu, kes pistab pea liiva sisse, ise arvamisel olles, et nüüd keegi ei teda ega seda ei näe, mis ümber ringi sünnib.

Ma kordan, see manööver on liig läbipaistev selleks, et selle kaudu kedagi haniks püüda.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Rkl. Toomel'ilt on ettepanek: § 20. punktid 1. ja 2. vastu võtta järgmiselt: 1) riigi naisteeniija või riigiteeniija naise sünnitamise puhul 10.000 (variant: 5.000) väärt-

kindla marga suuruses iga elusaltsündinud lapse pealt;

2) riigiteenija enda ehk tema perekonnaliikme surma korral (matuseraha) 10.000 (variant: 5.000) väärtkindla marga suuruses.“

Rkl. Toomel on nõudnud, et esmalt tuleks hääletamisele — variant 5.000 võtta praeguse 10.000 asemele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on variant 5.000 tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Toomel'i ettepanek, võtta mõlemil korral 10.000 marka. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 32 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 39 häält, vastu 41 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 20. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 20 vastu võetud.

Aruandja **K. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 21—28.

§ 21. Arstiabi korraldatakse vastava tsheki- raamatuga, mille vormid ja tarvitamise korra kindlaks määrab töö-hoolekandeminister.

§ 22. Arstide, hambaarstide, ämmaemandate ja muu arstliku personaali tasunormid pannakse maksma töö-hoolekandeministri poolt kokkuleppel rahaministriga antud määrustega.

Arstid, hambaarstid, ämmaemandad ja muu arstlik personaal ehk nende organisatsioonid, kes maksmapandud tasunormide alusel nõus on riigiteenijatele ja nende perekonnaliikmetele arstiabi andma, registreerivad endid töö-hoolekandeministeeriumis.

Nõusolekut mitte avaldanud arstide, hambaarstide, ämmaemandate ja muu arstliku personaali kasutamise kulud tasuvad riigiasutused maksmapandud tasunormide piirides.

§ 23. Ametkonnad võivad, kas üksikult või koos teistega, kui see riigile majanduslikult kasulik, ambulatoorilist arstimist korraldada eriliste ambulantside kaudu ehk mõnel muul teel, selleks palgalisi arste ametisse võttes või arstidega vastavaid kokkuleppeid sõlmides.

Asutuste kohta, kellel selles paragrahvis tähendatud arstimise korra elluviimiseks lähemad juhtnõõrid puuduvad maksvates seadustes, seadlustes või määrustes, antakse need vastavate ministrite algatusel töö-hoolekandeministri poolt.

§ 24. Haigemajasse paigutamine sünnib ravitseva arsti korraldusel. Supelusasutustes vannidega ja sanatooriumis ravitsemine sünnib arstlike komisjonide määramisel töö-

hoolekandeministri poolt antud juhtnõõride järgi. Arstimisasutuses ravitsemise ja ülespidamise kulud tasutakse riigi- või omavalitsuseasutuste arstimisasutuste madalama klassi takside piirides töö-hoolekandeministri poolt antavate juhtnõõride alusel.

§ 25. Ametist haiguse tõttu puudumise, välja arvatud ravitsusasutustes viibimise vajadus, tõestatakse linna-, maakonna- või jaoskonnaarsti või töö-hoolekandeministeeriumi ehk muu ametkonna poolt selleks eriliselt ametisseseatud või volitatud arsti kaudu.

§ 26. Käesoleva seaduse põhjal nõudmiste avaldamiseks on üheaastane tähtaeg arstiabi ja toetuse saamise õiguse omandamise päevast arvates.

§ 27. Käesoleva seaduse elluviimine pannakse töö-hoolekandeministri peale, kellel õigus on selleks määrusi ja juhtnõõre välja anda.

§ 28. Riigiteenijate haiguskindlustusseadus hakkab maksma 1. maist 1927. a. Kuni 1. maini jäävad maksma Vabariigi Valitsuse vastavad määrused.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Gustavson'il.

O. Gustavson (stp): Riigiteenijate haiguskindlustusseaduse arutamise ajal on niihästi põllumeeste kogude, kui ka asunikude koonduse poolt püütud välja paista lasta, nagu oleksid nende rühmad käesoleva seaduseelnõu vastu. (J. Laidoner, põl: Olemegi selle vastu.) Härra Laidoner kinnitab seda kohapealt. See seaduseelnõu on aga ometi esitatud valitsuse poolt, kus põllumeeste kogud ja asunikude koondus rõhuvas enamuses. Meie rühm ei leia olevat loomuliku, et valitsevad rühmad tahavad vastutuse käesoleva eelnõu eest opositsiooni kanda jätta. Seda arvesse võttes jääb meie rühm käesoleva seaduseelnõu hääletamisel erapooletuks. (J. Laidoner, põl: Tubli! Ilus!)

Juhataja **R. Penno**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Kaarnal.

Chr. Kaarna (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Niihästi sotsiaalkomisjonis kui ka Riigikogus on tööerakond seaduseelnõu läbi vaatamisel püüdnud toetada neid seisukohti ja ettepanekuid, mis Vabariigi Valitsuse poolt on tulnud, kuid ära nähes, et valitsust ennast toetavad rühmad nii komisjonis kui ka Riigikogus kogu aeg valitsuse ettepanekute vastu on hääletanud, ei pea meie võimalikuks oma häältega kaasa aidata valitsusele kraesse määrada seadust, mida valitsus võib olla, ei taha, — sellepärast jääme lõpuhääletamisel erapooletuks.

Juhataja **R. Penno**: Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Laarman'il.

M. Laarman (põl): Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt on tehtud käesoleva seaduseelnõu kohta sotsiaalkomisjonis mitmesugused parandused. Need parandused on komisjon osalt vastu võtnud, aga praegusel korral siin Riigikogus on kõik need parandused tagasi lükatud. Täheandan siin, et valitsuse tõendamise järele see seadus ajutine on ja sellega küsimust lõpulikult lahendada ei või, ning valmistamisel olla uus seadus, mis põhjalikumalt arstiabiandmise ametnikkudele lahendab. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) See on hea, et sotsialistid nüüd ka on arusaamisele jõudnud, et see seadus tõsiselt halb on, ja tema poolt ei hääleta. Põllumeeste kogude Riigikogu rühma nimel teatan, et meie hääletame selle seaduse vastuvõtmise vastu ja loodame, et lähemal ajal parem seadus esitatakse ja vastu võetakse.

Juhataja **R. Penno**: Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Sprenk'il.

A. Sprenk (tp): Et seaduseelnõu Vabariigi Valitsuse poolt on esitatud, ja valitsus ise selle vastu hääletanud, sellepärast jääb meie rühm lõpuhääletamisel erapooletuks.

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enämusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel tagasi lükatud. (O. Gustavson, stp: Mis siis härra Riigivanem Teemant selle kohta ütleb? J. Vain, stp: Aga üks narrimäng on see, seda ma ütlen! M. Laarman, põl: Härra Piiskar on väga murelikuks jäänud valitsuse pärast! J. Tõnisson, rhv: See on puhas skandaal, ma ei saa aru, mis seadusandlus see on?! A. Laur, as: Siis ei maksa tööd üldse teha, lõpetame koosoleku. J. Piiskar, stp: Asunikud ja põllumehed, suudelge! Vahelhüüded keskelt: Palume hääled ära lugeda!) Panen veel kord seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 13 häält, vastu — 14 häält, seega on seaduseelnõu tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Kas Riigikogu liikmed on sedelid ära andnud? (Vahelhüüded pahemalt poolt ja keskelt: Ei ole! Ei annagi, hoiame asitõendustena alal!) Ma palun kõiki Riigikogu liikmeid sedelid ära anda. Hääletamise tagajärjed on järgmised: seaduseelnõu vastuvõtmise poolt on 14 häält, vastu 25 häält,

erapooletuid on 3, seega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel tagasi lükatud. (A. Anderkopp, tõe: Head õnne kaasa! J. Piiskar, stp: Head reisi, härra Teemant! Chr. Kaarna, tõe: Mis rahaminister ütles eelarve-kõne ajal? Ta ütles, kui Riigikogul mõistust on, siis võtab ta selle seaduseelnõu vastu!)

3. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**: Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus. Kui Riigikogu oli vastu võtnud riigiteenijate tasuseadusega uued palganormid, jäid selle seaduse juures otsustamata Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasud. Selleks on nüüd esitatud Riigikogule eriseadus, kus vastavalt uued palganormid kindlaks määratakse Riigivanemale, ministritele ja riigikontrolöridele. Selle seaduse järgi saaks Riigivanem palka 75.000, ministrid ja riigikontrolör aga 50.000. Rahaasjanduse komisjonis, kus käesolev seaduseelnõu oli arutusel, võeti vastu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu, kus tehti ainult üks muudatus, nimelt võeti seaduseelnõusse, et peale Riigivanema ja välisministri on veel sõjaministril korter riigi poolt. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

H. Martinson (tp): Ma arvan, et see on sarnane seadus, mille kallal kuigi palju sõnu kulutada ei maksa. See seadus on küll lühikene, aga seda suurema ulatusega on ta rahva ja riigi kandejõu kohta, mida siin tihti armastatakse ette tuua. Kuna vähemapalgalistele riigiteenijatele ei taheta midagi juurde anda, aga kõrgematele ametnikkudele maksetakse niipalju, et selle ühest palgast 5 töölisperekonda saaks ära elada, siis teatan, et Eesti töölispartei Riigikogu rühm hääletab selle seaduse vastu.

O. Gustavson (stp): Ma tahtsin aruandjale esitada ühe küsimuse. Meil on teatavasti suur hulk ministreid, kes on ühtlasi ka Riigikogu liikmed. Teatavasti on lugu nõnda, et nad võivad võtta emba-kumba, kas ministri või Riigikogu liikme palga, kuid kahte palka võtta on võimatu. Sarnasel puhul on osa Riigikogu liikme palgast lahtine, nimelt — korteriraha. Teatavasti maksetakse Riigikogu liikmetele 1926. a. vastuvõetud „Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seaduse“ põhjal igapähele 4000 marka kuus korteriraha. Tekib küsimus, kuidas on korterirahaga lugu nende Riigikogu liikmete suhtes, kes ministri-

kohtadel: kas neil on õigus saada korteriraha või mitte. Minu arvates on lugu nii, kui minister Riigikogu liikme põhipalka — 18.000 marka — ei saa, siis ei tohiks ta võtta ka korteriraha. Tahab ta saada korteriraha, siis peaks ta loobuma ministripalgast. Arvan, et aruandja peaks teadma, kas see küsimus on rahaasjanduse komisjonis kaalumisel olnud, ja missugusel seisukohal asub rahaasjanduse komisjon. See oleks tähtis sellepärast, et Riigikogu juhatusel oleks teada Riigikogu kui ka rahaasjanduse komisjoni seisukoht seks puhuks, kui mõni ministrist Riigikogu liige juhatuse poole pöörab — korteriraha saamiseks.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Selle rkl. Gustavson'i poolt esitatud küsimuse kohta ei saa ma vastust anda, sest küsimus ei ole olnud kaalumisel rahaasjanduse komisjonis, kuid sellepärast ei pruugi eelnõu komisjoni tagasi võtta, vaid Riigikogu võib teha vastavalt parandusi II lugemisel. Selle küsimuse pärast ei ole mõtet seaduseelnõu komisjoni tagasi anda.

Juhataja **R. Penno**: Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel tagasi lükatud. (Hüüded: Ära lugeda!) Nõutakse hääle äralumist. (Hääletatakse. J. Piiskar, stp: Harjumaal räägiti, et sotsialistid tahtvat seda seadust läbi viia. Raidküla vallamajas oli kõnekoosolek. J. Holberg, põl: Enam paberile ka usku ei ole! — O. Gustavson, stp: Sellesse paberisse küll mitte, mis härra Holberg'i nime kannab.) Poolt on 32 häält, vastu 24 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

4. Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg**: Uute palganormide makspanemiseiga on tarvidus tekkinud, et perekonna-abiraha neile

edasi makstaks, kes seda seni on saanud. Selle tagajärjel on valitsuse poolt seaduseelnõu esitatud, mille järgi need, kes saavad kuni 15.000 mk. palka, saaksid ka perekonna-abiraha vastavalt sellele nagu varem. Need, kes said palka alla 12.000 mk., saaksid perekonna-abiraha ettenähtud normide järgi.

Käesolev seaduseelnõu ei too iseenesest juurde mingisuguseid kulusid, võrreldes endiste kuludega, kuna normid jäävad täiesti

endiseks. Need, kes said ennem perekonna-abiraha, saavad seda edasi.

Siin võib olla tekib arvamine, nagu jääks üks osa perekonna-abirahasajaatest abirahast ilma. Selle kohta pean tähendama, et läinud aastal vastuvõetud seaduseelnõu perekonna-abiraha asjus jääb maksuma. Komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Voiman (stp): Ma ei taha sisuliselt sõna võtta käesoleva seaduseelnõu kohta, vaid tahan puht vormalisest küljest asja käsitada. Siin on öeldud: „perekonna-abiraha seaduse § 1. esimene lõige muudetakse 1. aprillist 1927. a. arvates järgmiselt:.....“ Kui vaatleme seda seadust, mis „Riigi Teatajas“ nr. 1/2 välja kuulutatud, siis näeme, et üks lõige on seal. Siin tekib küsimus, kuidas siin on mõeldud ja missugust lõiget tahetakse muuta, kui teist lõiget seal üldse olemas pole. Peale selle on selles seaduses § 1. ette nähtud kolm märkust, mis käsitavad küsimust, missugused riigiametnikud saavad perekonna-abiraha. Käesolevas seaduses ei ole nende märkuste kohta midagi öeldud, kas nad jäävad maksuma või mitte. Kui nüüd seaduseelnõu sarnasel kujul vastu võetakse, siis ma arvan, oleks kindlasti need kolm märkust kustutatud. Selle peale tahtsin tähelepanu juhtida, et aruandja teisel lugemisel vastavate parandustega esineks.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **E. Sulg**: Ei tarvita.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

5. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman**: Austatud Riigikogu liikmed! Riigiasutuste koosseisu seadusega tehti muudatused, kusjuures piirivalve valitsus viidi siseministeeriumi alt rahaministeeriumi alla. Kuid Riigikogus võeti käesoleva riigi eelarve juures parandused vastu, kus palga krediitid uuesti üle viidi siseministeeriumi alla. Sellepärast on Vabariigi Valitsus esitanud selle seaduseelnõu, mis koosseisudes vastavad parandused selle kohta ette näeb. Rahaasjanduse komisjon vaatas selle seaduseelnõu läbi, tegi mõned redaktsioonilised parandused ja ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võetud.

6. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg:** Ülikooli seaduse § 77. alusel saavad ülikooli õppejõud palka vastava eriseaduse põhjal. Nüüd pärast riigiametnikkude palgade väljatöötamist on ka esitatud ülikooli õppejõudude palgade normid ja rahaasjanduse komisjoni poolt üksikute redaktsiooniliste parandustega vastu võetud. Kui võrrelda neid palganorme, siis peab ütleva, et ülikooli professorite palka on üks järk kõrgendatud. Kui enne oli palk 25.000 marka kuus, siis sellele oleks vastanud 30.000, kuna praegu on võetud 35.000 marka palganormiks. Kui neid palganorme võrrelda teiste riigiametnikkude palkadega, siis on nad nendega kooskõlas ja võib öelda koguni, et need palganormid on isegi madalamad, kui näiteks kohunikude palganormid. Kui võrrelda neid palganorme väljamaa ülikooli õppejõudude palganormidega, siis peab ütleva, et meie ülikooli õppejõud saavad vähem palka, kui näiteks Soomes. Soomes saavad professorid palka 69.000 Smk. aastas, nii et meie palganormid on tuntavalt vähemad. Lätis on teine põhimõte aluseks seatud, seal on väljateenitud aastad arvesse võetud. Kui seda arvesse võtta, siis näeme, et Läti ülikooli õppejõud saavad praegu rohkem, kui meie ülikooli õppejõud.

Nii et ülikooli õppejõudude palgad tulevad mõeldukateks, mitte aga kõrgeteks pidada. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg:** Panen ette, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vaheaega mitte pidada.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

7. Riigi arvestes summade ümarakste tegemise seaduse § 4-da muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Meil oli seni 1921. aastast maksev seadus, mille järgi võis arveid lõpetada ümmarguselt 50 penniga. Arved, mis alla

25 penni olid, kustutati ära ja arved üle 25 penni kuni 75 pennini — loeti 50-ks penniks, ja arvestati vastavalt ümarakste tegemisega kuni 50 pennini. Nüüd aga rahakursi langemise tagajärjel on pennid peaaegu käigust väljas, nii et neid ei saa üldse rahaväärtuse väiksuse pärast tegelikus elus kasutada. Oleks loomulik, et mindaks marga peale üle, mis vastaks umbes endisele poolkopikale. Selle tagajärjel on esitatud uus seadus, mis näeb ette, et arved tulevad arvestada ümaraks tervete markadega, nii et pennid ära kaoksid. Rahaasjanduse komisjon vaatas selle seaduseelnõu läbi, ja arvesse võttes, et uus rahaseadus, mis tulemas, ka pennid ära jätab ja alam rahaüksus vastaks margale, oleks loomulik, et see seaduseelnõu tuleks vastu võtta. Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman:** Panen ette, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vaheaega mitte pidada.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

8. Vene Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkirja sissejuhatav osa ühes § 4.

Vene Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seaduse täiendamise seadus.

Vene Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus („R. T.“ nr. 31 — 1926. a.) täiendatakse järgmistele paragrahvidega:

§ 4. Kõik kahjutasundumise asjad, mille kohta käesoleva seaduse § 2. põhjal on teatatud tasusaamise soovist ja mis sisuliselt ei ole otsustatud linna, maakonna või ajutise komisjoni poolt (Seadus nr. 168 — „R. T.“ nr. 88/89 — 1921. a.), vaadatakse läbi ja otsustatakse peakomisjoni poolt.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 5. Käesoleva seaduse järgi tasutakse kahjud ja rekvisitsioonid üksikule isikule või asu-

tusele kuni ühe miljoni margani; kahju osa üle selle summa arvesse ei võeta.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on selle paragrahvi osas väga huvitav. Nimelt näeb ta ette, et tasutakse Vene Nõukogude sõjavägede poolt tehtud kahju ainult kuni 1.000.000 margani. Sel korral, kui komisjoni poolt on kahju määratud suuremal määral, näiteks 1.100.000 marka, jääb 100.000 marka tasumata. See näib igast küljest vaadates ebaõiglane olevat ja on väga hädaohtlik tee, millele satume. Kõigepealt küsiksin, miks meie need sõjakahjud, mis veel tasumata, halvemini tasume kui need, mis juba tasutud. Teiseks on nende hindade järgi, mis komisjoni poolt määratud, kahjusaajatel võimalik ainult üks kümnendik sellest kahjust tasutud saada, tähendab, niisama vähe, kui need, kes okupatsiooni ajal ja vabadussõja ajal kahju said, et niikuinii on tasu piiratud ühe kümnendiku suuruse summaga, siis seda enam, tähendab, kui kellegi kahju ulatab 20 miljoni peale, siis kaotab ta 19 miljonit, kui kahju on 1.100.000 mk., kaotab 100.000 marka. Kus on seal loogika?

Vabariigi Valitsuse seletuskirjas oli tähendatud, et olla fiskuse huvides, piirata seda summat 1 miljoni margaga, ja komisjoni aruandja põhjendas seda ka fiskuse huvidega. Teeksin ettepaneku, seda piirata 1000 margaga — see on veel enam fiskuse huvides. Kui veel arvesse võtta, et andmed selle kohta väga puudulikud on, kuipalju neid kahjusaajaid on, kes võivad rohkem saada, kui 1 miljon marka, siis andmete järgi on neid 4 — aktsiaselts „Kreenholm“ Narvas, sellel olla mingisugused nõudmised 20 miljoni ümber, kuna 3 järgmist nõudmist on vast 2 miljoni ümber, siis küsiksin, miks meie siin kõigi printsiipide vastu nõnda murrame nende nõudmiste pärast? Absoluutse summaga piirata — on põhimõtte, mis vastuvõetav ei ole. Siis peaks riigiteenijate seaduses ka ütleva, et rohkem kui 20.000 mk. anda ei saa, olgugi, et ministritel on õigus 50.000 mk. saada, ja põhjendada sellega, et see on fiskuse huvides. Selle põhimõttega võime oma maksusüsteemi rikkuda. Kui ütleva, et maksame nii- ja niipalju protsenti oma tulust, aga mitte rohkem, kui näiteks 500.000 mk. ja põhjendame seda sellega, et see on kodanikkude huvides. Niisuguste põhimõtetega satume meie igatahes umbkotti, ja sellepärast teen mina ettepaneku — see paragrahv välja jätta.

Tahtsin juurde lisada, et omal ajal asus Vabariigi Valitsus seisukohal, et tal üldse ei ole tarvis neid kahjusid kodanikkudele maksta. Siis kodanikud pöörasid Riigikohtusse

kaebusega, ja poolteise aastaga on otsustanud Riigikohus, et rahulepingu põhjal on riik kohustatud neid kahjusid tasuma. Siis esitati Vabariigi Valitsuse poolt üks eelnõu, mis korralikult arutati ja vastu võeti, ja kus kalkuleeriti, et see läheb maksma riigile umbes 100 miljonit marka. Nüüd siseministeeriumi andmete järgi on esitatud kahjutasu nõudmisi 70 miljoni ümber, aga kas need kõik saavad rahuldatud, see on alles küsimus. Nii et ka fiskaalse küsimuse küljest ei ole põhjust revideerida selle seaduse teksti, mis vastu võeti läinud aasta juunikuus. Igast küljest vaadates on see paragrahv põhjendamata, ja sellepärast teen ettepaneku, see välja jätta.

Juhataja R. Penno: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Käesolev küsimus oli ka komisjonis arutusel, ja siis tõi härra Hasselblatt needsamad motiivid ette. Aga meie peame arvesse võtma ka üldist seisukorda, et ühed on pidanud ainult oma varanduse kaotama, ja paljud on kaotanud, kes pole midagi selle eest saanud, kuna aga kolmandad on kõige rohkem kaotanud, — nimelt elu ja tervise, mida ei saa kuidagi tagasi maksta. Neilt, kellel rohkem oli, ja selle läbi ka rohkem kaotasid, neilt on ka riigil õigus nõuda, et nad rohkem ohverdaksid riigi kasuks. Kui riik ei jõua rohkem maksta, siis on selge, et nende käest võib rohkem ohverdamist nõuda, kellel rohkem oli ja kellel rohkem on. Neil motiivididel on see põhimõtte seadusesse sisse võetud, ja seda aktsepteeris ka üldkomisjon oma poolt väljatöötatud eelnõus. (T. Kalbus, töer: Vabariigi Valitsus ka.)

Juhataja R. Penno: Faktiliseks märkuks on sõna rkl. Hasselblatt'il.

V. Hasselblatt (sks): Faktilise märkusena tahtsin seletada, et üldkomisjon ei ole kaalunud, kas need kahjutasusaajad on rikkad või vaesed, kas nad palju või vähe on ohverdanud riigile. Sellepärast üldkomisjon muidugi ei saanud kaaluda, kas need neli kahjusaajat, kes nimetatud, on rikkad või vaesed. Mina isiklikult tean, et näiteks Kreenholm nendest kahjusaajatest on väga palju kaasa aidanud laatsarettide ja kasarmute ehitamiseks sõjaajal, sellega hulga oma varandusest riigile ohverdades.

Juhataja R. Penno: Faktiliseks märkuks on sõna aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Meie ei või selle üksiku Kreenholm'i pärast asja nii või

teisiti otsustada, see on üldine põhimõttelik asi. Kas Kreenholm ohverdas või ei, seda ma ei või öelda, kuid seal ei olnud kedagi, kõik olid ära läinud, sõjaväed olid Kreenholmi ülemus.

Juhataja **R. Penno**: Kas Riigikogu liikmed toetavad rkl. Hasselblatt'i ettepanekut või ei, see selgub § 5. hääletamisel. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5 vastu võetud, seega rkl. Hasselblatti ettepanek tagasi lükatud.

9. Tallinna Raekojaplatsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tallinna Raekojaplatsi korraldamiseks on tarvis Raekoja maja ümbruses maha võtta üks väike hoone, mis omal ajal ehitati linna poolt väljarenditud krundile. See hoone on ehitatud 237/49 ruutsüüalase linna obroki maa peale, tähendab see terve hoone on palju suurem, kui see riba. Kui meie räägime Raekojaplatsi korraldamisest, siis on see puht esteetiline ja kunstimaitseline parandusetöö, mida tahetakse teha. Teiseks on küsimus, kuivõrt võib sarnast esteetilist tööd nimetada üldkasulikuks otstarbeks. On teada juhtumisi, kus linnavalitsus tahab ise maha võtta palju suurema väärtusega hooneid, et neid ohverdada esteetilisele ilule. Üldkomisjon on asunud seisukohale, et seda võõrandamist tuleb pooldada, seda enam, et tasumaksmine sünnib maksvate seaduste järgi ilma mingisuguste eranditeta ja kitsendusteta. Sellepärast teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt**: Teen ettepaneku, I ja II lugemise vahel 3-päevalist vaheajaga mitte pidada.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär**: Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Käesolev seaduseelnõu on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt põhjendusega, et viimasel ajal on mõned spekulantdiiselloomuga ärimehed Eestis toime

pannud piltpostkaartide seeriaste müügi nõnda nimetatud hüdrasüsteemi järgi, mille juures piltpostkaartide seeriaste edasimüüjad selle järele, kui ostjad omakord äriit teatava arvu seeriaid ostnud, preemiadena teatava hulga kaupe saavad. Siinjuures tuleb silmas pidada, et mida rohkem seeriaste ostjaid, seda vähem võimalusi on võiduks ja teatava arvu järele muutub preemiasaamine ostjatele üldse võimatuks. Sisuliselt tuleb asjale pettuse maik juurde, kuid meie maksivad seadused ei võimalda neid pettuse eest vastutusele võtta. Valitsuse arvates on siin tegemist sama toimingu, nagu loteriide juures ja sellepärast tuleks karistavuse suhtes määrata sama sanktsioon, kui loteriide kohta, mis ette nähtud rahukohtu trahviseaduse § 47. Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõuga selle täiendusega, et peale kupongide ja seeriaste keelatakse ka igasuguste asjade müük hüdrasüsteemi järgi, kuna komisjonis arvati, et näiteks piltpostkaartide loata müügi korral valitsusel ei ole võimalust müüjaid vastutusele võtta. Peale selle arvas üldkomisjon tarvilikuks selguse mõttes p. 2. alla kriipsutada, et avalikult väljakuulutatud küsimuste lahendamise eest preemiaste lubamine ainult siis karistatav on, kui osavõtmine eriliselt maksustatud, nii et vaateakende võistlused, samuti ajakirjanduses tarvitatav hinnamõistatuste lahendamine auhindadega, kus osavõtjatel mingit erilist maksu ei võeta, karistuse alla ei kuulu. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Panen ette, seaduseelnõu II lugemisele võtta kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

11. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi-seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja**: Rahaasjanduse komisjon, läbi arutades Vabariigi Valitsuse poolt esitatud piirituse ja alkoholsete jookide müügi seaduseelnõu, esitab selle Riigikogule vastuvõtmiseks mõningate muudatustega.

§ 1. on põhjapanev muudatus sellega vastu võetud, et riigile jääb ainuõigus piirituse ja

viina müügiks ainult siseriigis, kuna välisriigis jääks müügi korraldamine endiste seaduste järgi. Praegune piiritusetoodang on meie vabrikute ja kartulitoodangu kohta liiga väike. Kui tahetakse piiritusetoodangut suurendada, ja et meie põllupidaja kartulikasvatamine, eriti Põhja-Eestis, kitsikusse ei jääks, siis tuleks selle eest hoolitseda, et meie piiritusele rohkem välisturgu leitaks.

Teiseks tehti muudatus selle kohta, kus Vabariigi Valitsuse ettepanekus oli öeldud „eraisikutele“ asemele „eraettevõtjatele“, et sellega võimalust anda ka üksikutele ühisustele viinamüüki oma kätte võtta.

Lõpuks on sisse võetud lause „Göteborgi süsteemi alusel tegutsevate alkoholimüügi ühingu ladude ja kaupluste kaudu“. Göteborgi süsteemi ühised on tuntud Skandinaavias, mille järgi piirituse ja alkoholsete jookide müük ei anta ettevõtete kätte ainult selleks, et selle läbi võiksid teenida, vaid et selle läbi viiakse läbi ka alkoholsete jookide tarvitamise piiramine.

§ 2. kohta rahaasjanduse komisjon muudatusi ei teinud.

§ 3. märkus II muudeti nõnda, et ka õlle ja veiniladudest on keelatud vähem kui 5 liitrit jooki välja lasta, kuna Vabariigi Valitsuse poolt oli ette nähtud, et viina- ja piirituselaost võis jooki välja müüa kuni 5 liitrit. See tähendab kangemaid jooke võis välja viia 5 liitrit, kuna õlut lubati välja viia 10 liitrit. Rahaasjanduse komisjon leidis, et ka nõrgemate jookide peale ei tuleks raskemaid tingimusi panna kui kangemate jookide peale, seda tuleks ühtlustada.

§ 5. võeti ette muudatus, et nende laevade ja rahvusvaheliste vagunite einelaudadele, mis välismaade vahet sõidavad, antakse kõigi alkoholsete jookide müügiks luba, kuna sisemaa raudtee ja rannasõidu laevade einelaudadele antakse luba ainult õlle ja veini müügiks, see tähendab, neile lubatakse müüa ainult kergemaid jooke.

§ 6. muudeti müügilubade väljaandmise korda. Teatavasti on alkoholsete jookide müügilubade väljaandmine sagedaks saanud. Omavalitsused, kellel tuntav sõna öelda, annavad neid lubasid väga tihti aasta kestel ja peavad selleks mitmed koosolekud. Rahaasjanduse komisjon leidis, et niisugune kord tuleks muuta ja omavalitsustele õigus anda, ainult üks kord aastas neid lubasid välja anda, missugused tuleksid välja anda kolme aasta peale, nii et jääksid ära need kauplemised ja lubade väljaandmised iga aasta ning pealegi veel mitu korda aastas.

§ 10. tehti üksikuid muudatusi kauguse kohta alkoholsete jookide müügikohtade ja teatavate asutuste vahel nii maal kui linnas

ja ka raudteeharude juures, ning arvati, et ei tule arvata raudtee kõrvalharusid, vaid kõik kaugused on võetud raudtee pealiini teljest.

§ 12. näeb ette, et omavalitsustel õigus on kas keeluseadust oma piirkonnas maksma panna või lubada neid õigusi ettenähtud kolmeaastaliste ajajärgude peale, mis ka § 7 ette näeb. On arvatud 1925. a. selle tõttu, et 1926. aastal olid uued maavalimised ja uued omavalitsused kokku astunud, kes peaksid otsustama ja need võivad otsustada kuni 1929. a. 1928. a. on uued valimised, ja siis need uued omavalitsused võivad otsustada järgmisel aastal, kas nad oma piirkondades lubavad müüa alkoholeid jooke või mitte.

Siis on muudatus veel tehtud, et omavalitsused võivad ainult keelata või lubada, kuna piiramise õigust üksikute jookide kohta omavalitsustel ei ole. Arvati, et see otstarbekohane ei ole. On teada, et praegu omavalitsustel õigus on eriti piiritust ja viinamüüki oma kätte saada. Võib karta, et omavalitsused piiramiseõiguse üksikute kergemate jookide kohta maksma panevad, kuna kangemate jookide kohta mitte, sellepärast, et neil kangemate jookide müügist sissetulekut on loota.

§ 13 ei ole Vabariigi Valitsuse eelnõus. See näeb ette, et siis, kui omavalitsus või omavalitsuse volikogu ei taha keeluõigust maksma panna, et sarnasel korral võib kohalik rahvas hääletamise teel seda teha ja selle õiguse maksma panna. Hääletamise kord oleks ettenähtud praeguses rahvahääletamise algatamise seaduses, kus Vabariigi Valitsusel jääb õigus teatud juhtnööre anda.

§ 18 ja § 19 näevad korda ette, mis nende joogikohtade korraldusesse puutub, millal peavad need lahti olema, kui kaua ja missugused sisemised korraldused maksivad peavad olema.

§ 25. — Vabariigi Valitsuse ettepanekus § 22 — oli ette nähtud, et piirituse ja viinamüügi tuludest lähevad omavalitsustele heategevate ja üldkasulikkude asutuste jaoks kuni 13%. Rahaasjanduse komisjon esitab paragrahvi sellelt seisukohalt, et piirituse sissetulekust läheks 13% täielikult omavalitsuste käsutada.

§ 28. muudeti järgmiselt, kustutati sõnad et „pudelid peavad olema sulatud rikkumata korkidega“. Rahaasjanduse komisjon leidis, et see otstarbekohane ei ole, kui pudelid sulatakse ainult korkidega, peaks olema laki ja pitseriga kinnitatud. Sellepärast kustutati sõnad „rikkumata ja märgitud korkidega“, kuna see korkide märkimine enam tarvilik ei ole, kui pudelid pitseriga sulatud on.

§ 30. teeb rahaasjanduse komisjon muudatuse, et müügikohad võivad lahtiselt hoida igauguseid jooke kuni kolme liitri.

ning veinitehaste keldrite kui ka piirituse ja viina tagavaraladude kohta.“ Sellega võib ka riik kuskile käidavale kohale mitmed laod avada, ning omavalitsustel ei ole midagi selle kohta öelda. Ja õlleladudest võib koguni klaasi viisi õlut saada. Lubatakse koguni kruuside viisi müüa, mis joomisele meelitat on. (Aruandja B. Oja: Teie joote väga väikeste kruuside seest!)

Seaduse § 36. on koguni öeldud, et aktsiisi peavalitsus võib lubada viina, napse, likööri ja veine kohalartvitamiseks ka lahtiselt müüa, mis rohkem joomisele meelitat on.

§ 39. on määratud kindlaks aeg, millal võib kaubelda joovastavate jookidega, nimelt kella 9 hommikul kuni kl. 12 öösel, teatrimajades koguni kl. 1 öösel — harilikudel nädalapäevadel ja teistel pühadel kella 12 päevast — kuni kella 12 öösel, teatrimajades kuni kella 1 öösel.

Siin on kaugeemale mindud, kui see endise Vene valitsuse ajal oli ja kui see meil tänini on. Endine Vene valitsus lubas ainult kella 10-neni õhtul kaubelda ja pühapäevadel ainult kella 2-st — 5. Siin minnakse aga meil palju kaugeemale ja antakse palju rohkem võimalust alkoholsete jookide laialilaotamisele meie rahva keskel. Näiteks Vene ajal suurte pühade laupäevadel võidi alkoholsete jookidega kaubelda kuni kella 12-ni lõunal, aga meil võib kaubelda kuni esimese püha hommikuni välja. Juba need üksikud näited näitavad selgesti, missugused head soodustused siin joovastavate jookide müügile on antud, et see ohtrasti meie rahva sekka võiks voolata ja seda mürgitada. Sellepärast ei või meie kristlik rahvaerakond esitatud kujul käesoleva seaduseelnõu poolt olla ja saame II lugemisel nii mitmedki parandused tegema.

Juhataja R. Penno: Sõna on palunud Riigikogu liikmed Laarman ja Tõnisson, kuid viimased puuduvad saalist. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Ei tarvita.

Juhataja R. Penno: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud. (Chr. Kaarna, tõer: Tähtsad kõned jäid pidamata!)

Aruandja B. Oja: Ma teen ettepaneku, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalist vaheaga mitte pidada. (Vahelhüüe pahemalt poolt: See seadus ei ole kiire.)

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

12. Üüriseaduse muutmise ja osalise kaotamise seadus — I lugemisel.

Üüriseaduse komisjoni aruandja J. Holberg: Käesolev seaduseelnõu on juba kolmat korda Riigikogu ees. Tema sai alguse 1923. aastal II Riigikogus. Siin töötati ta vastavas komisjonis ümber, esitati Riigikogule. Riigikogu leidis, et seaduseelnõu küllalt otstarbekohaselt ei olnud parandatud ja anti komisjoni tagasi. Eelnõu oli komisjonis poolteist aastat, valiti igakord erikomisjon. Läänud aastal tuli eelnõu teist korda Riigikogusse, kuid seal ei võetud seda jällegi vastu, vaid enne suikus Riigikogu, ja üüriseadus jäi ka II Riigikogus vastu võtmata. Nüüd, kui III Riigikogu kokku tuli, moodustati samuti üüriseaduse komisjon ja selle erikomisjoni ülesandeks oli nende eelnõude alusel, mis varem tehtud, vastu võtta ja ümber töötada uus eelnõu.

Peab tähendama, et selle aja jooksul, kui esimene eelnõu esitati ja ka need 2 eelnõu, mis komisjonis olid, on olukord Eesti vabariigis palju muutunud, nii et selle küsimuse lahendamine ja korterikitsikuse normeerimine seadusega ei ole enam nii tarvilik, kui alguses oli, ja et meil päev-päevalt on korterikitsikus lahenenud. Esiteks on kaasa aidanud see, et Vabariigi Valitsuse poolt on antud suuremaid summasid väiksemate elukorterite ehitamiseks, teiseks on vabastatud ametiasutuste all olevaid ruume, ja kolmandaks on paljud majaomanikud suutnud toibuda ja kortereid remonteerida ja elamiseks kõlblikuks teha. Seda kõnelevad majaomanikkude seltside andmed, linnavalitsuste ja omavalitsuste andmed ja mõnelt poolt isegi üürnikkude seltside andmed, et meil mõnel pool enam sugugi ei valitse korterikriis. Kui korterikriis mõnel pool tõsisemal kujul veel olemas on, siis ainult Tallinnas.

Välja minnes neist seisukohtadest ongi Riigikogu üüriseaduse komisjon vastu võtnud järgmised põhimõtted: esiteks, et üüriseadus kaotatakse ära üle riigi kõigis linnades, peale Tallinna ja Tartu, kuid Tallinnas ja Tartus ei saa iga korter tulevikus kuuluma üüriseaduse alla, vaid siin on ette nähtud korterid, mis oma põrandapinna poolest ei ületa 12 ruutsülda. Siin on sellest põhimõttest välja mindud just sellepärast, et praeguse olukorra juures on saanud teatavaks sissetulekuallikaks suurte korterite pidamine Tallinnas ja Tartus, nimelt et inimesed, kes varem ajal oma kätte on saanud suured korterid, nüüd ära

kasutades seda odavat üürinormi, mis seadus majaanikku võtta lubab, üürivad välja üksikuid tube ja saavad sellest rohkem kasu, kui nad ise majaanikuid maksavad, nii et nad teenivad sealt suuri vahakasusid, mis sugugi õigustatud ei ole, kuna allüürnikud on sunnitud selle kurnamise all kannatama.

Neist seisukohtadest välja minnes üldkomisjon leidis, et suuremad korterid peaksid ka Tallinnas ja Tartus üüriseaduse alt välja jääma. Mina tahan öelda, et see põhimõte ei ole õige, et üüriseadus peaks aitama vaesemaid inimesi kortereid saada. Komisjonis toodi küll ette, et meie ei või üüriseadust ära kaotada väiksemate korterite pealt, sest et need inimesed, kes seal elavad, saavad nii vähe palka, et nad ei suudaks oma korterit hoida, ja tagajärg oleks see, et peremehed nad välja tõstaksid. See seisukoht ei ole õige, sest et ei saa nõuda, et üksainuke ja väga kitsas ringkond, nimelt majaanikud, — peaksid neid vaesemaid inimesi toetama, neile võimaldama odava korteri. Kui seda tahetakse kätte saada, siis peab seda teisiti korraldama, üldsuse arvel, aga mitte üksikute majaanikude arvel. Kuid see on teine küsimus.

Mis Tartusse puutub, kus korterikriis nii terav pole, siis muidugi on seal see küsimus väga kaalu peal, kas üüriseadust seal üldse ära kaotada või mitte.

Peale selle tõstis komisjon ka üürinorme. Leiti, et endine kord otstarbekohane ei ole, kus omavalitsused selle üürinormi määravad, või selle kasvataja, mis seda ennesõjaaegset üürinormi peab suurendama. Sel viisil ei tule ühtlane norm välja, ja on parem seaduses see norm kindlaks määrata. Selleks võeti sada korda suurem üür sellest, mis makseti 1914. aastal rublades. Aga nende korterite eest, mis pärast käesoleva seaduse maksimahakkamist remonteeritakse ja elamiskõlblikuks tehakse, võib võtta kuni 130 kordselt.

Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Klesment (stp): Austatud Riigikogu liikmed! 19. sajangu teisel poolel ja 20. sajangu esimesel poolel on kõigis kultuurriikides päevakorralt kerkinud ühes suurlinnade tekkimisega korteriküsimus. Selles küsimuses on toime pandud rida juurdusi, paljud teadusemehed on avaldanud põhjalikke kirjatöid, ja riiklikud ning kogukondlikud omavalitsused on korterikriisi lahendamiseks astunud väga radikaalseid samme. Meil Eestis ei ole korterikriisi peale väärlist tähelepanu pööratud, ei ole teoreetiliselt korterikriisi kohta sõna võetud, ei ole ka valitsusevõimud ega kogukondlikud

omavalitsused korteriküsimuse peale tarvilikku rõhku pannud. Korterküsimust, nagu Asutava Kogu protokollidest lugeda võib, nimetas üks kõnelejatest linnaelanikkudele sama tähtsaks, või veel tähtsamaks, kui seda on maaelanikkudele maaküsimus. Meil aga on jäänud korteriküsimus teise järgu küsimuseks, mille juures peatatakse vahetevahel, kui õnnetu üüriseadus päevakorralt kerkib, siis kui seda seadust vahet parandatakse, siis ära kaotada tahetakse ja mil siis ka mõtteid korteriküsimuse üle üldse vahetatakse, muidu aga korteriküsimusest ei tehta palju välja. Üldiselt on ju nüüd meie seitskonnas ja ka poliitilistes ringkondades, vähemalt neis, kes korterikriisi peale on püüdnud põhjalikumalt mõelda, seisukorranähtused, kus tunnistatakse, et meil korteriolud halvad on. Ei eitata vähemalt, et meil suuremates linnades on valitsemas korteripuudus ja öeldakse vahetevahel, et tarvis on korteriolude parandamisele asuda. Meie eratevõtted sel alal — majaanikkude ja üürnikkude seltsid — vahetavad ka mõtteid korterikriisi üle, kuid ka neil organisatsioonidel ei ole mingisuguseid kavatsusi olnud korterikriisi lahendamiseks. Kõneldakse rohkem üüriseadusest, milline seadus on iseenesest päevakorralt kergitanud erilise poliitilise liikumise, ühelt poolt majaanikkude, teiselt poolt üürnikkude partei. Majaanikud on praegu veel Riigikogus esitatud. Ka üürnikud olid ühe esitaja kaudu teises Riigikogus esitatud, kuna nad III Riigikogusse sisse ei pääsenud. Korterkriisi lahendamise peale on mõeldud veel sel teel, et vabariigi eelarvesse olid paari aastal üles võetud summad selleks, et anda uute elukorterite ehitamiseks ehituslaenu. Nüüd on need summad ära jäetud ja ehituslaenu abil korterite ehitamine, mis kord suuremas linnas aset leidis, on ära jäänud.

Kui vaatame korteriolusid meil Eestis, siis peame kahtlemata tunnistama, et meil need palju halvemad on, kui teistes riikides ja nimelt neis riikides, kus korteriolude parandamise peale rohkem tähelepanu on juhitud, kui meil. Kui meil inimesi ühetoalistes korterites elab Narvas — 77%, Tallinnas — 74,8%, Petseris — 71,5%, Tartus — 68%, Rakveres — 66,2%, Paides — 58,4%, Võrus — 58% jne., siis on see protsent välismaal palju väiksem.

Meil rahvalugemise andmete järgi on linnades keskmiselt ühetoalisi kortereid 68%, kahetoalisi kortereid — 13,4%, kokku — 81,4%, kuna suurematoalisi kortereid ainult 18%.

Veel halvem on lugu alevites. Tallinnas tuleb ühetoalise korteri peale 3,04 inimest. Keskmiselt üle Eesti tuleb ühetoalise korteri peale 2,28 inimest. Teistes riikides tuleb ühe-

toalise korteri peale inimesi järgmiselt: Rootsis — 1,23 kuni 1,39, Norras 1,23, Taanis — 1,17, Soomes — 1,83, Preisi linnades — 0,97, Baieri linnades — 0,88, Shveitsis — 1,2, Belgia suuremates linnades 0,85, Inglismaa linnades 1,1. Siit näeme, et meie rahvas rohkem kui kaks korda tihedamalt koos elab, kui välismail. Välismail on teadusemehed kindlaks teinud, millised on selle tagajärjed, kui inimesed liig tihedalt koos elavad. Tiisikuse kohta on kindlaks tehtud, et tiisikus levineb suurema kiirusega nende kodanikkude hulgas, kes on tihedalt ühtekokku tuubitud. Freudenberg'i uurimused Mannheimis näitavad, kus toa kohta alla kahe inimese, seal on tiisikusehaigete surevus 23,4%, toa kohta, kus alla 3 inimese, on surevus 34,0%, kus kolm ja enam inimest, seal on surevus 42,2%. Kus toa kohta kolm ja enam inimest, — on Eesti harilikud korterid. Tiisikusehaigete kohta Eestis puuduvad kahjuks täpsed andmed, sest riigi statistika keskbüroo ei ole neid kokku võtnud. Läänud aasta kohta on tiisikuse kohta andmeid korjatud. Minul on Tallinna linna statistika büroo väljaanne kasutada, kust näeme, et 1921. aastal oli tiisikusehaigeid ühetoalistes korterites 64,6%, kahetoalistes korterites 14,8%, 1922. aastal — ühetoalistes korterites 61,8%, kahetoalistes korterites 20,5%; 1923. aastal — ühetoalistes korterites 65,8%, kahetoalistes korterites 18,2%. (Vahelhüüe aruandja J. Holberg'i poolt.) Kortereküsimus on siin kahtlemata üks tähtsamatest. Mis puutub tiisikusehaigete surevusse, siis on mul võimalik andmeid ette tuua Narva linna kohta, seal on surevus üle 50% nende inimeste juures, kes elavad 4,5 ja enam ühes toas. Parane mine tiisikusehaigetel on Narvas, — mul oli kõnelemine sealse tiisikusehaigete punkti arstiga, — just viletsate korteriolude tõttu väga väike. Kuulus kriminaloog Liszt ütleb: „Mõistlik korteriolude reform on tarvilikum, kui hulk uusi trahviparagrahve.“ Selle tõenduseks on Zimmermann kogunud andmeid Ameerika suurlinnade kohta. Selgub, et neis linnaosades, kus inimesed tihedalt koos elavad, kuritegevuste arv 10.000 elaniku kohta 3 korda suurem, kui seal, kus korteriolud lahedamad on. Schnitzler toob andmeid Lausanne'i linna kohta, kust selgub, et tuhande elaniku kohta Lausanne'is olla kuritegude arv järgmine:

Korterites, kus õhku 30 kantmeetrit, on kuritegude arv 21,9.

Korterites, kus õhku 30—40 kantmeetrit, on kuritegude arv 13,7.

Korterites, kus õhku 40—50 kantmeetrit, on kuritegude arv 12,9.

Korterites, kus õhku 50—60 kantmeetrit, on kuritegude arv 4,2 jne.

Meil pole kogutud vastavaid statistilisi andmeid selle kohta. Kui need andmed oleksid, siis näeksime, et need kõneleksid meil umbes sama keelt. Meil on riigi statistika keskbüroo kavatsenud kuritegevuse ja korteriolude suhtes uurimiseks vastavaid andmeid koguda ja läbi töötada, kuid neid andmeid seni kogutud ei ole, sellepärast ei saa Eesti kohta andmeid tuua. Samuti on välismaadel kindlaks tehtud, et alkoholi tarvitamine, joomine, levineb rahva seas just ühenduses korterioludega: kus korteriolud halvemad, seal on joomine ja alkoholi tarvitamine suurem. Alkoholi tarvitajate ja kõrtsiskäijate protsent on palju suurem nende elanikkude hulgas, kes elavad viletsates korterites, sest „kõrts meelitab rohkem kui vilets korter“, ütleb üks teadusemees.

(Kooosolekut hakkab juhutama esimees **K. Einbund.**)

Laste edasiõppimine on samuti väga tihedas ühenduses halbade korterioludega. Mul oli läinud aastal juhus andmeid koguda Narva linna kohta ja selgus, et üle 70% lastest, keda järgmisesse klassi üle ei viidud, elas ühetoalistes korterites, kus elanikkude arv üle kolme, kuni viieni tõusis. Rinnalaste kasvamise ja arenemise kohta on ka statistilisi andmeid, kuigi mitte täielikke, vaid juhuslikke, ja ka seda võime ühendusesse seada korterioludega. Narvas oli mul läinud aastal juhus koguda andmeid rinnalaste ja emade nõuandepunktis registreeritud rinnalaste kohta. 839 rinnalapsest tuli ühetoaliste korterite peale 597, neis, kus kolm inimest koos, — 246, kus neli inimest — 198, kus viis inimest — 89, kus kuus inimest — 34, kus seitse inimest — 19, kus kaheksa inimest — 6 ja kus üheksa inimest — 5. Mitmesuguseid haigusi põdes neist ligi 60%, kuna üldine haiguse protsent langes 50 peale.

Inglise seebivabrikant Liver on avaldanud kirjutuse, kus ta sellepeale tähelepanu juhib, et tööstustöölise tööviljakus palju suurem on nende tööliste juures, kus korteritingimused korralikud. Ta on nimelt oma vabriku juures kindlaks teinud, et tööviljakuse protsent tõuseb nende tööliste juures, kellel paremad korterid on. Seebivabrikant on puht ärilises mõttes tarvilikuks pidanud oma tööliste korralikud korterid ehitada, et sellega tööliste tööviljakust võimalik oleks tõsta. Kui veel tsiteerida mõnd välismaa teadusemeest, siis peatume Anatole France'i, kuulsa Prantsuse kirjaniku juures, kes ütleb, et „rahva elukombed ja moraalsed vahekorrad on sedamööda paremad või halvemad, kuidas tema korteriolud paremad või halvemad on.“ Kuu-

lus Austria teadusemees professor dr. Philipovich, kes uuris Viini korteriolusid, kus 7,5% kõigist tubadest kööktoad on, — Tallinnas on see 57,3 — ütles Viini töölikorterite kohta, et neis elamine võimatuks muutub, ja neis elades peab inimene metsikuks muutuma või närbuma.

Kui meie kõike seda materjali ja teadusemeeste arvamisi aluseks võtame, siis näeme, et meie linnade ja alevite elanikud on väga viletsas ja armetus seisukorras. Siin peaks ometi osatama jooni tõmmata, peaks se'gusele jõutama, et meie korteriolud üheks suureks ja tähtsaks põhjuseks on, mis meie rahva on viinud haigustele, kuritegevusele, moraallisel tasapinnal langemisele ja alkoholiga kuritarvitusele vastu. On selge, et nii edasi minnes meie rahvas kõdunemise ja väljasuremise eel sammub ja seda hüгла sammudega. Sellepärast on see ükskõiksus ja hoolimatus, mis meil korterikriisi lahendamise puhul maad võtab, täiesti andeksandmata. Mis aitavad kristlikud appihüüded, mida kristlikud tege-lased kuuldavale lasevad, kui nad pööravad rahva poole, rahva moraali ja kombuse lan-gemise ja rahvaarvu vähenemise kohta, kui ei hakata otsima neid põhjusi, millest sarnane seisukord tingitud on.

Hiljuti kuulsime meie siit kõnetoolilt rkl. Raudkepi kõnet. Rkl. Raudkepp luges pa-teetlikult ette ühe üleskutse, mis oli ära trükitud laululehe teisel poolel. Ma tsiteeriksin seda: „Ja meie peaksime vaikima. Eesti hävineb, vabariik praguneb, noorus närtsib! Meeste jõud rauegeb, naiste kõlblust vapustatakse. Kassad tühjendatakse, inimesed tapetakse, majad põletatakse. Eesti on muutunud suurkõrtsiks...“

Aga härra Raudkepp ei otsinud põhjusi, vaid ainult konstateeris, et niisugused asjad on olemas, et elu on halb, noorus närtsib, meeste jõud rauegeb, naiste kõlblust vapustatakse, kassad tühjendatakse ja inimesed lähivad kuritegevusele ja viinajoomisele ja kõlb-luse langemisele vastu. Mina arvan, et kõik see suurel määral on tingitud meie halba-dest korterioludest. Olgu selle tõenduseks ka nende kuulsate teadusemeeste üteldused, mida ma oma kõne alguses lühidalt tsiteerisin.

Härra Raudkepp tunnistab ka, et meil tiisikus maad võtab, et üks kuuendik surijaist langeb tiisikuse arvele. See on õigus, kuid suur osa tiisikushaiged elab viletsates korterites, tiisikusehaigus on tingitud halbadest korterioludest. Härra Raudkepp kutsub üles koolides, kirikutes ja lastejumalateenistustel püha sõda alustama selle vastu, et kõike hal-bust, mis Eesti rahvas olemas, hävitada. Kuid need on tühjad sõnad. Nende pahede vastu

võitlemiseks on tarvis põhjalik sotsiaalne re-form ette võtta. Meil tehakse üldisi lauseid, leitakse, et meie olukord halb on, et rahvas majanduslikult, tervislikult ja kõlblikult lan-geb, kuid algpõhjust — causa causans, — ei otsita. Mulle näib, et üks tähtsamatest alg-põhjustest on siin korteriküsimus ja seda on tarvis vääriliselt lahendada.

Korteriküsimust ja sellega ühenduses ole-vaid pahesid ei ole meie Vabariigi Valitsus ja tema seljataga seisvad ringkonnad uurinud. Meie Vabariigi Valitsusel ei ole nähtavasti andmeid selle kohta ega selget pilti, kuidas meil korteriolukord tõelikult on, ja missugus-tes tingimustes inimesed elama peavad. Tal ei ole kavatsusi, kuidas sellest küsimusest üle saada, kuidas olukorda parandada. Ma tuleran meelde töö-hoolekandeministrit härra Tief'i. Mul on arvamine, et meie töö-hoolekande-minister just sotsiaalküsimusi, rahva olu-korra parandamist oma asjaks peab võtma, temal peavad oma kavatsused olema, mille järgi tegutseda. See minister tuli üüriseaduse komisjoni, — mille tööde tulemusena täna siin vaidlused üüriseaduse puhul alustati, ja ütles, et Vabariigi Valitsus pooldab üürisea-duse kaotamise eelnõu. Komisjoni liikmed arvasid, minister tuleb isiklikult komisjoni, et valitsuse kavatsusi avaldada, samuti ka andmeid, mis valitsusel korteriküsimuse kohta olemas. Härra ministril ei olnud rohkem midagi öelda, ei olnud öelda, mispärast Vaba-riigi Valitsus seda eelnõu pooldab, missugused kaalutlemised valitsusel on, et ta seda eelnõu pooldab, ning missuguste andmete põhjal valitsus tegutseb, ja mida tahab valitsus ette võtta selles suures küsimuses. Midagi sarnast ei avaldanud valitsuse esitaja, vaid ütles ainult: „Meie pooldame seda eelnõu“. Aga mis-pärast „meie pooldame“, seda ei kuulnud meie. Siin võidakse esitada küsimine, kas korteriküsimust suudab lahendada üürisea-dus, missugune meil 1917. aastast saadik maksmas on, kas suudab see meie korteri-olusid parandada ja luua korralikke korte-reid selles mõttes, et inimesed neis elada võiksid, et nad neis ära ei närtsiks, et neid iga-sugused haigused ei tabaks. Ei, üüriseadus seda teha ei suuda, üüriseadus ei suuda luua uusi kortereid, seda ei ole keegi öelnud. Aga üüriseadus parandab olukorda ometi ja on küsimust osaliselt lahendada suutnud selles mõttes, et inimesed üüriseaduse alusel on võinud mõnesuguseidki kortereid pidada, ja majaomanikud ei ole võinud nõuda seesugust üüri, mida keegi maksta ei suuda. Majaoma-nikud ei ole võinud üüriseaduse tõttu üüri juurdepanemisega inimesi sundida neistki viletsatest korteritest välja kolima, või neisse

veel rohkem inimesi juurde võtma, kui neis praegu olemas. Üüriseadus on üürnikke selles mõttes kaitsenud ja on võimaldanud neile viletsatki peavarju.

Meie oleme lootnud valitsuselt korteriküsimuse lahendamise alal palju rohkem, kuid valitsus ei ole seni selles küsimuses midagi ära teinud. Üüriseadus ära kaotada — ei ole ometi korterikriisi lahendamine, vaid veel viimasegi seadusekese ärakaotamine, mis meil selle tähtsa küsimuse kohta on. Mulle näib, et kui käesolev seadus vastu võetakse, siis Tallinnas nii kui nii täistuubitud korterid veelgi rohkem täis tuubitakse, ja pahed, mis viletsate korteritega ühenduses, veelgi suurenevad.

Pea ütlema, et kui üüriseadus komisjonis arutamisel oli, siis oli seal õhkkond sarnane, et töötegemine selles suunas, et üüriseadust parandada, mille tarvidust keegi ei eita, ajakohast korteriseadust välja töötada, nagu see mujal on välja töötatud, nagu vastavad seadused Saksa osariikides olid olemas juba 19. sajangu algul, millised seadused ära on toodud ka Ad. Damaschke raamatus „Kogukonna omavalitsuse ülesanded“, mis on tõlgitud cand. jur. Konstantin Pätsi poolt. Sealt raamatust võime leida, et Saksamaal korteriküsimuse alal juba 19. sajangu lõpul ja 20. sajangu algul terve rida igasuguseid seadusi oli välja antud, et seal juba tol ajal korteriküsimus selle täies ulatuses on kaalumisel olnud, ja et tema tähtsusest täiesti aru on saadud. Meil ei ole midagi sellesarnast praegu, ja ei taheta ka edaspidigi luua. Üüriseaduse komisjonis valitses ainult üks nõue — üüriseadus tuleb ära kaotada, ja ainult need ettepanekud, mis üüriseaduse ärakaotamisest kõnelesid, need võeti vastu, neid kaaluti. Teised ettepanekud olid räägitud olnud kurtidele kõrvadele. Et valitsus samal seisukohal oli, siis ei olnud opositsioonil võimalust ega ka tahtmiski selle seaduse parandamiseks samme astuda. Komisjoni enamusel oli ainult üks seisukoht, et üüriseadus tuleb ära kaotada, et ta on ära iganenud, elust maha jäänud, liigne, sõjaaegne produkt. Arvati, et selle keerulise ja tähtsa probleemi lahendamiseks — nagu seda on korteriküsimus — küllalt on sellest, kui üldised tsiviilõiguslikud normid — Balti eraõiguse normid maksma jäävad.

Kui praegumaksev üüriseadus oli Riigikogus arutamisel, nimelt 1921. aastal, siis väljendas toleaeegse Riigikogu üüriseaduse komisjoni seisukohti 7. oktoobril 1921. aastal komisjoni aruandja väga lugupeetud Riigikogu liige härra Kaarna järgmiselt: „Mispärast ei või, üürnikkude seisukohast vaadates, sunduslikke üürivahekordade reguleerimisi ära

kaotada, — selle põhjuseks on ikkagi võrreldes endise ajaga palkade vähesus ja elukallidus. Palgad ei ole kaugeltki sedavõrt tõusnud, kuipalju on tõusnud elukallidus.“ Ja edasi ütles ta: „Meil on aegade jooksul võrdlemisi rohkesti töötatöölisi olnud ja praegugi on, siis saame suure arvu inimesi, kelle palk, võrreldes endise ajaga, mitte sedavõrt tõusnud ei ole, et neil võimalik oleks omast sissetulekust korteriüüri maksta, siis kui korteriüürimine sünniks vabal kokkuleppel“. Edasi ütles härra aruandja: „Siin peaksid sõnad „vabal kokkuleppel“ ära jääma, sest vabast kokkuleppest ei saa seal enam juttu olla, kus on täielik korterikriis ja täielik võimalus üürinorme üürilistele ette dikteerida“.

Need olid põhjused, mispärast 1921. aastal üüriseadus maksma pandi. Nüüd seisab meil üüriseaduse kaotamine ees. Peaks küsima, ka on olukord tollest ajast peale, kui üüriseadus vastu võeti, niivõrt muutunud, et aeg on kätte jõudnud üüriseadust kaotada. Kas 1921. aasta teisest poolest, sest ajast, kui üüriseadus tarvilikuks peeti, on meie tööliste palgad tõusnud, kas on meie elukallidus vähenenud, kas on töötatöölise arv vähenenud? Ja kas meil korteritearv on suurenenud nii, et vabast kokkuleppest juttu saaks olla, on meil kuskil linnas 3—4% tühje kortereid, mida olema peaks, et majaomanikuid hinda üles kruvida ei saaks ja inimesi peavarjuta jätta.

Nende küsimuste peale vastati 1921. aastal, et palgad on halvad, elukallidus on suur, töötatöölise arv on suur, korteritearv on väike, mille tõttu ei saa vabast kokkuleppest juttu olla. Samasugune on olukord ka praegu.

Võtame tööliste palgad. Käsitan riigi statistika keskbüroo viimaseid andmeid, kusjuures tahan võtta aluseks mitte nominaalpalku, vaid reaalpalku. Riigi statistika keskbüroo on reaalpalkade väljaarvamisel aluseks võtnud „toidukorvi“, mis on soovitatud eriti rahvasteliidu juures oleva vastava nõukogu poolt. 1921. aasta teisel poolel, siis kui üüriseadus tarvilikuks peeti, võis tööline saada oma palga eest 4,6 toidukorvi, see on vanem tööline, mustatööline sai 3 toidukorvi. 1926. a. teisel poolel võis tööline saada 4,4 toidukorvi, lihttööline aga 3 toidukorvi. 1921. aastast ei ole tööliste palganormid suurenenud, vaid endisteks jäänud. Riigi statistika keskbüroo andmete järgi olid palgaindeksid, kui lugeda 1922. a. algul — 100, 1921. aastal 87—93, praegu aga 83,8—96. Tööliste palgad ei ole tõusnud, vaid pigemini langenud. Nii siis, vastates küsimistele, mis tol ajal üüriseaduse vastuvõtmise puhul tähtsaks peeti, nimelt tööliste palkade küsimus, peame vastama, et tööliste palgad tõusnud ei ole. Ja kui tol ajal see

aluseks võeti ja leiti, et üüriseadus peab jääma maksma, siis on seisukord praegu just samasugune. Meie rahva ühiskondlikku jaotust vaadates — kasutades rahvalugemise andmeid 1922. a., — leiame, et tööliste hulka, kelle palgaolud pole paranenud, kuuluvad Tallinnas kuni 27% rahvaarvust, Narvas — 35%, Tartus üle 20% ja Pärnus samuti üle 20%. Need on tööstusetöölised. Kui neile tööstustöölisele juurde lisada veel transporttöölised, tööstuste ametnikud ja käsitöölised, — meie teame, et nende elamistingimused samuti 1921. aastast alates paranenud ei ole, halvad olid nad siis ja praegu sama halvad — siis saame tööinimeste arvu, kelle protsent tõuseb kuni 90-ni, kelle elamistingimused ei ole paranenud vaid pigemini halvemaks läinud.

Teine küsimus oli sel ajal, et meil töötöölisi palju on, nimelt inimesi, kes tööpuuduse tõttu ei suuda korteriraha maksta. Töötatöölise arv ei ole praegu vähenenud, sest alles hiljuti ütles töö-ahoolekandeminister, et 15. märtsil oli meil 4.671 töötatöölise üle riigi.

Riigiteenijad, kes moodustavad meie linnakodanikkudest ka võrdlemisi tähtsa protsendi, ei ole oma palgaolude poolest seatud paremasse olukorda, sest nende palgaolud on samasuguseks jäänud, kui enne ning ei ole elukalliduse tõusuga kaasa sammuinud. Palgakõrgendust ei ole olnud. Hiljuti vaieldi siin riigiteenijate palkade üle. Siis leiti, et riigiteenijate palku tõsta ei saa ning osalt isegi alandati neid palku. Nende elamistingimused on väga halvad, ega ei oleks neil võimalust korterite eest suuremaid väljaminekuid teha, kuna sissetulekud liig väiksed on. Riigikogus 1921. aastal üüriseaduse arutamisel ütles majaomanikkude rühma toleagne liider, härra Kesküll, et loodagu ometi seisukord, kus riigiteenijad ja töölised suudavad maksta. 1921. aastast on möödunud kuus aastat — seda seisukorda pole loodud. Töölised, riigiteenijad ja teised ei ole asetatud sarnasesse seisukorda, et nad suudaksid maksta. Nad ei suuda praegu maksta.

Ja siis veel küsimus, mis tol ajal ka üles seati ja millele tol korral eitavalt vastati, on see, et korteritearv on meil väike, et vabast kokkuleppesest meil juttu olla ei saa. Korteriarterv ei ole suurenenud 1921. aastast alates tunduvalt, vähemalt mitte nii tunduvalt, et meil vabadest korteritest võiks juttu olla meie suuremates linnades. Vabu kortereid pole meil praegu, vaid korterikriis on meil sama terav, kui 1921. aastal, nagu olnud 1917. aastast alates. Et see nii on, selleks võime ju vaadata neidsamu andmeid, mis üüriseaduse komisjoni nõudmisel koguti vastavatelt omavalitsustelt, ja kus omavalitsused, kes küsimust tõsisemalt võtnud on, eriti suuremate linnade omavalitsus-

sed, igal pool teatavad, et korterikriis väga terav ja et korteripuudus olemas on, kuna korteri lähedusest öieti mingisugust juttu olla ei saa. Aga omavalitsused on ka vastanud küsimistele, kuidas on nende arvates üüriseadusega lugu — kas võib üüriseaduse nende arvates ära kaotada. Kui vaatame meie eesrinnas sammuvaid suuremaid linnu, siis on kõik need omavalitsused vastanud, et üüriseaduse kaotamise aeg veel käes ei ole. Nii ütleb Tallinn, et üüriseadust võiks kaotama hakata järk-järgult, alates suuremate korterite üüriseaduse alt vabastamisega, ja soovitab, nende korterite kohta, mille pörandapind üle 25 ruutsülla, üürihind vabaks jätta. (M. Martna, stp: Kes sellele teatele alla on kirjutanud?) Mul ei ole siin algkirja, arvatavasti on alla kirjutanud Tallinna linnapea, sest need on Tallinna linnavalitsuse andmed. Tartu vastas umbes samuti, et korterikriis on olemas. Õnnetuseks tuli Tartul vastata tol ajal, kui linnavalimisteelsed võitlused käimas olid. See avaldas linnavalitsuse peale mõju, et ta otsekohe ei julenud öelda, kuidas korteriküsimus on, vaid kõrvale põigeldes mõista annab, et korteripuudust siiski eitada ei saa. Vastati: Kuna täpsemad andmed puuduvad, tundub väiksemate korterite puudus suurem olevat, kui suuremate.

Samuti vastab Narva: Korteriipuudust siin otsekohe mottes märgata ei ole, küll aga on puudus elamiskõlbulikkudest üürikorteritest, kuigi mõned üürikorterid vabad on, siis vajavad nad kõik suurt remonti. Avaldab arvamist, et üüriseaduse järele tarvidus on. Linnavalitsus üüriseaduse kaotamisevõimalusi ette ei näe. Olgu siia juurde tähendatud, et Narva linnavalitsus koosseisu poolest kuulub samasse poliitilisesse rühma, kuhu kuuluvad need üüriseaduse komisjoni liikmed, kes üüriseaduse ära kaotamist pooldavad.

Pärnu linn on vastanud, et praegune seadus küll puudulik on, kuid nõuab, et asemele tuleks uus seadus, mis üürilistele rohkem kaitset annaks. (O. Kask, tüer: Pärnu linn on kaotamise poolt.) Jah, seal öeldakse, et üüriseadus praegusel kujul puudulik on, selle võiks ära kaotada, aga asemele tuleks uus seadus, mis rohkem kaitset annaks üürilistele. Sellega ei ole see linn öelnud, et üüriseadus tuleks ära kaotada, vaid ta ütles seda, et asemele tuleks uus seadus, mis rohkem peaks üürilisi kaitsma, üüriseaduse kaotamine üldse Pärnus vist ei anna üürnikkudele rohkem kaitset.

Ainult mõned väiksemad linnad, näiteks Valga ja Viljandi on vastanud, et nende arvates võiks üüriseaduse kaotada.

Aga ka üksikud alevid, näiteks Killingi-Nõmme, Mõisaküla, Kunda, Jõhvi, Sindi,

Kärdla teatavad, et üüriseadust kaotada ei saa, et see raskeid tagajärgi anda võiks selles mõttes, et sellega ühenduses on elanikkude korterist väljaviskamine ja rahva tervisliku olukorra halvenemine. Valitsusel on need andmed olemas 1921. ja 1922. a. a. kohta, samuti on nad ka kogutud 1923. a. üüriseaduse arutamise puhul. Kõik need andmed räägivad üht ja sama ja nimelt, et meie linnavalitsused suures enamuses üüriseaduse kaotamise poolt ei ole, vaid üüriseaduse alalejätmist nõuavad. Üüriseaduse komisjon ei ole aga arvesse võtnud seda, ja samuti ei ole ka valitsus arvestanud linnade seisukorraga, kui ta ütles, et üüriseadus tuleb ära kaotada. See ei ole uudis, sest meie valitsused ei ole kunagi rehkendanud omavalitsuste arvamistega, samuti ka praegu. Kui arvesse võtame mõned üksikud juhtumised, kus valitsuse esitajad on kõnelenud siit kõnetoolilt, siis võime peaaegu alati välja lugeda nende kõnedest, et vahetult omavalitsustega ei ole loomulik ja et ei taheta rehkendada omavalitsustega. Minule näib, et meie peaksime vähemalt üüriseaduse juures siiski arvestama omavalitsuste seisukohaga, sest on ju loomulik, et omavalitsus on selles asjas kompetentsem. See ei ole aga koostöö süvendamine omavalitsustega, millest valitsuse deklaratsioonis vahetevahel kõneldud on. Käesolev üüriseaduse muutmise ja osalise kaotamise seadus tahab üüriseaduse ära kaotada kõigis linnades, jättes ta maksma ainult Tallinnas väikeste korterite kohta, mille põrandapinna suurus ei ole rohkem, kui 12 ruutsülda. Kõik ettepanekud, mis tehti opositsiooni rühmade poolt, lükati komisjonis enamusega tagasi, ja seadus võeti vastu sarnasel kujul, nagu ta siin esitatud. Kuid need asjaolud, mis praegu olemas, millest ma püüdsin siin osa ette kanda, peaksid siiski näitama, kui küsimusesse põhjalikult süveneme, et üüriseaduse komisjon ei ole arvestanud tegeliku elu nõuetega, ta pole arvestanud eriti vaesemate kihtide huvidega, sest üüriseaduse kaotamine ähvardab eriti meie vaesemaid kihte, töölisi ja ka vähempalgalisi ametnikke. Üüriseaduse kaotamisega asetame neid väljapääsematu seisukorda, sarnasesse seisukorda, kus inimesed, et kuidagi korteriraha maksta jõuda, peavad mitme perekonnaga ühte korterisse kolima, sellega oma olukorda veelgi rohkem halvendades, igasuguseid raskusi ja halbtusi, mis tihe kooselamine kaasa toob, veelgi suurendades. Ei vasta tõele need väited, millest on välja läinud seaduseelnõu esitajad, nagu oleks korterite suhtes meil olukord normaalseks muutunud, nagu oleks olukord sarnane, et üüriseaduse kaotada võiks ja nagu ei oleks meil enam üldse korteripuudust ja vaesust,

mis omalajal oli. Meil valitseb praegugi suurel määral korteripuudus. Sama olukord, mis valitses varemalt, on valitsemas ka praegu ja sellepärast ei ole mingisugust võimalust üüriseaduse kaotamiseks ega ka osaliseks kaotamiseks, nagu see käesolevas seaduseelnõus ette nähtud. Üüriseadus tuleb maksma jätta nii suuremates kui ka kõigis väiksemates linnades ja alevites. See aitab kaasa, et inimestel korterites elamine võimalik oleks ja et korterite eest liiga palju üüri ei nõutaks. Neil põhjustel arvan mina, et Riigikogu peaks selle asja tõsiselt võtma ning selle seaduseelnõu komisjoni uueks läbitöötamiseks tagasi andma.

(Helistatakse kõrvalruumidesse.)

Juhataja **R. Penno**: Korra kohta on sõna juhatuse liikmel Juhkamil.

13. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine.

Sekretär M. Juhkam: Teen ettepaneku, pidada järgmine Riigikogu koosolek 7. aprillil kell 10 hommikul järgmise päevakorraga:

1. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Vainu küsimisele Põltsamaa haigemaja ehituskrediitide asjas.

2. Vabariigi Valitsuse vastamine Th. Maurer'i küsimisele Pärnu vangimajas ettetulnud väärnähtuste kohta.

3. Riigikogu liikmete A. Jürman'i, E. Sule ja K. Tonkman'i esitis kolmepäevalise vaheaja mittepிடamise kohta alljärgnevate seaduseelnõude I ja II lugemise vahel:

a) Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus.

b) Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus.

c) Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus.

4. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr.2 — üldkomisjoni ettepanek.

5. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus — II lugemisel.

6. Riigi arvetes summade ümarakstegevise seaduse § 4-da muutmise seadus — II lugemisel.

7. Vene nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

8. Tallinna Raekoja platsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

9. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

10. Üüriseaduse muutmise ja osalise kaotamise seadus — I lugemisel.

11. Põllumajapidamiste metsaga varustamise seadus — I lugemisel.

12. Palga alammäära seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

13. Uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

14. Eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.

15. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolöri aruande kohta o.-ü. „Revalise“ asjas.

16. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

17. Lindudekodu asutamise seadus Kuresaare linna piiris asuvas „Väikeses lahes“ — üldkomisjoni ettepanek.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Üüriseaduse muutmise ja osalise kaotamise seadus — I lugemisel. (Punkt 12. järg.)

A. Sprenk (tp): Igal ühel on teada, et tööliste olukord ei ole sugugi paremaks muutunud, kui ta seda oli eelmistel aastatel. Majaomanikkude esitaja seletas, et üüriseadus on juba

2 korda Riigikogus olnud, mõlemad korrad tagasi lükatud, ja nüüd on seadus siin kolmat korda ning loodetakse, et selle peab kindlasti vastu võtma. Võetagu vaevaks järele vaadata, missugustes korterites ja oludes meie kehvem rahvas elab. Mina olen ise vaatamas käinud keldrikortereid, kus ei ole õiget põrandat all, kus lapsed poolnäljased, närvivad tooreid kartuleid, nii et hambad verised ja on siiski õnnelikud, et nad võivad isegi keldriruumis omale elukorterit saada. Kui üüriseadus ära kaotatakse, siis ei ole enam neidki lootusi korteri saamiseks. On olnud niisuguseid juhtumisi, kui korterit otsima on mindud, majaperemees on nõus olnud selle välja üürima, kuid pärast, kus selgus, et sellel perekonnal ka lapsi oli, ei taha üürilisega juttugi teha. Kui siis see vaene inimene küsib, aga, majaproua, kus ma need lapsed siis panen, siis vastatakse — viige tapamajasse. (V a h e l h ü ü e.) Ja seda öeldi Kaupmehe tänaval. Meie majaperemehed seletavad, et neil tuleks 2 miljardit aastas rohkem sisse, kui üüriseadust ei oleks. Nad nurisevad ja ütlevad, kas nemad peavad siis üksi oma maja kaudu riiki toetama. Ma tähendasin ka üüriseaduse komisjonis härra

Mürgile, et suurem osa majadest on pool kingitusena kätte saadud. Eesti riigi ajal maksite teie obligatsioonide eest rubla eest 1½ marka, ja sarnasel viisil said paljud majad peaaegu kingitusena. Ja teiseks, kui suur majade väärtus praegu on! Endisel ajal otsisid väiksemate majade peremehed omale tööd, aga nüüd on majaperemeestel sarnane arvamine, et kui juba maja on, siis ei pruugi tööd teha, vaid igal kuul võib üüri tõsta ja las aga maksavad. Aga kui küsimus on palgaolude parandamisest töölistele, et töölised võiksid ka maksta, sest neil ei ole selle vastu midagi, siis räägitakse, et meie riigi kandejõud ei kannata seda välja, ja meie ei või töölistele rohkem palka maksta. Aga mille eest siis maksta võidakse, kui isegi tööjõu eest maksta ei taheta. Teiseks on igale teada, kuipalju meil praegu töötatöölisi on, kellel mingisugust sissetulekut ei ole. Praegu öeldakse paremalt poolt, et üüri tahetakse tõsta sajakordseks, aga palju on praegu sarnaseid väikseid kortereid, kus juba nüüd üüri sajakordselt maksetakse, maksetakse isegi kaugelt rohkem. Mul on teada koht, kus korter maksis 2.000 marka. Kui sealt elanikud välja läksid, nõudis peremees korteri uuesti väljaandmisel 12.000 marka, sest ta oli toale vaheseina teinud. 12.000 ta ei saanud, aga 10.000 sai siiski. See näitab, kui suur on praegu majaperemeeste ahnus, ja et sel ahnusel piiri ei ole.

Siin seletatakse, et majaomanikul sellega variseb suur kapital kokku, aga maja ei saa ta kuidagi remonteerida. Kui vaba üür antakse, kas sel juhtumisel ka remonteerida ei taheta. On kohti, kus üüri 200 kuni 300 korda on tõstetud, aga majaperemees, kui tarvis on remonteerida, ei taha midagi ette võtta. Ja kui lõpuks remont üürniku omal kulul ette võetakse, ning siis peremehele üürimaksimis öeldakse: „vaadake, remondi tegin mina omal kulul ja nüüd tuleks see üürist maha võtta“, — siis on harilik vastus peremehelt: „kui ei meeldi, võite minema minna“ ja seda teate ju väga hästi, et üürnikul ei ole praegusel korral kuskile minna. Ühel päeval käis lehtedest läbi teade, et korterikriis hakkab tõsisemaks minema. (Vahelhüüe aruandja J. Holberg'i poolt.) Jah, kui kortereid otsima minna, siis ei leidu Tallinnas mitte kuskil, vast Nõmmel ainult mõne männituka juurest võite vahel ehk leida, kuid siin on neid väga raske saada. Sellepärast ei saa selle üüriseaduse ärakaotamist kuidagi pooldada. (J. Laidoner, põl: Terve rida pakkumisi on ajalehes näha.) Pakkumisi on küll, aga katsuge neid kätte saada: Kui lähete vaatama, öeldakse — juba võetud. Majaperemehed püüavad nende kuulutustega demon-

streerida korterite rohkust, kui aga küsima minna, siis öeldakse — ei ole. Niisugune on see pakkumine! Kui lõpuks mõni korter siiski leidub, siis on selle hind „soolane“, nii et tuleb selle eest terve aastane teenistus maksta. Kuid millega siis elatakse? Parempoolsed erakonnad, kes kaitseva majaomanikke, peaksid sel juhtumisel, kui tööliste palkade tõstmisest juttu on, kaasa tundma. Aga mis meie näeme? Nad hääletavad isegi oma poolt esitatud seaduseelnõu vastu. Ühed ei saa 50 kuni 70.000 läbi, aga teistele öeldakse, teie olete vabateenijad. Need vabateenijad peavad aga 4 kuni 5000.— läbi saama. Ma arvan, et nüüd ka ei ole sundteenijaid, aga nad jaotatakse niisuguste järkude viisi, nagu vanasti, et oli kõrgem kiht ja jälle alamkiht. Ma tean väga paljuid riigiteenijaid, kes on 30 aastat teeninud, aga nüüd tehakse neid vabateenijateks, ja härrad ütlevad, et tulevikus lähevad vabateenijad minema, ning tööd jäävad hoopis seisma. (Aruandja J. Holberg: Mis see korteritesse puutub?) Korterritesse puutub see sellepärast, et töölistel ei ole maksta, raha on tarvis. Sealsamas aga näeme, et teine kiht parandab oma elutingimisi hästi, ja ma pean ütleva, et nad kannatavad liigrasvamineku all, kuna teine kiht selle asemel nälgeb. Nad ei leia omale kodumaal suvituskohtagi, vaid reisivad välismaale ja lõbutsevad seal, aga sealsamas öeldakse, et meil on väike riik, ja meie ei suuda maksta ainult töölistele.

Korterid niisuguses seisukorras, nagu Tallinnas, on äärmiselt väljakannatamatud. Inimesed elavad sügavates maa-alustes kongides ja on juhtumisi olnud, kui neisse minna, siis juhitakse tagasi aknast välja, öeldes, et ega teie ikka ei oska ust leida. Vaadake, niisuguseid kortereid on Tallinnas olemas ja sellepärast kui üüriseadus ära kaotatakse, siis aetakse neid korteritest välja, kel võimalik ei ole majaperemehe soovi ja nõudmisi rahuldada. Üüriseadus oleks neile inimestele kaitseks, et neid

otsekohe uulitsale ei visataks. Ja meie teame, et otsekohe, kui üüriseadus ära kaotatakse, on kõik uulitsad inimesi täis, sest meie peremeestel pole rahaahnitsemisel mingit piiri. Räägitakse küll, et meie oleme kokku leppinud, oleme kaastundlikud, et meie enam ei riidle, hakkame kokkuleplikult elama, et praegu on just üüriseadus see, mis peremehi ja üürnikke üksteise vastu vaenulikuks teeb, — aga mis sõbralik vahekord see on, kui peremees iga kuus tuleb ja ütleb, kui mulle 200 marka juurde maksad, siis võtan üüri vastu, aga kui ei maksa, siis ei võta. Ja jälle peab vaene üürnik mõtlema, kust seda raha võtta, kui ta üldse 200—300 marka nädalas teenib ja 2.000 korteri eest üüri peab maksma. Peale selle peab aga veel puud muretsema. Sellepärast näeme, kuidas inimesed toovad metsast pilpaid, et ahju kütta, sest muidu külmavad nad ära. Seda aga meie parempoolsed ei näe. Nad ütlevad, et nad pole veel surnuid uulitsal näinud. Sellest tulebki, et kehvema kihi laste seas suur surevus on, ja et nad tervislikult viletsad on. Räägitakse selgrookõverdusest, peetakse kursusi, antakse riiklikku raha selleks välja, aga tagajärgi ei ole, mine aga jälle oma liivakooa tagasi, kus ela nagu mutt liiva all. Täna on päevakorras seadus, kus lindudele kodu valmistatakse, aga töölistel ei ole kodu, nemad on linnupriid! Sellepärast ei saa mina pooldada selle üüriseaduse ära kaotamist, olgugi, et parempoolsed seda nii igatsevad ja võivad ka vägivaldselt meile peale sundida, nagu nad kõik vägivaldselt peale sunnivad. Aga meie selle poolt ei saa olla, et üüriseadus ära kaotatakse.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **R. Penno**: Kuulen ettepanekuid, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

